

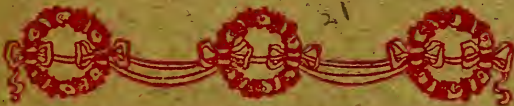
VIDA NOVA

Drama en tres actes

original de

M. FIUS I PALÀ

Albrecht Ludwig
S. Gerlach Commission
Rechtsanwalt am Hofe
König von Preussen

VIDA NOVA

d. Doctor

18-1514

VIDA NOVA

DRAMA EN TRES ACTES

ORIGINAL DE

M. Fius i Palá

BARCELONA

Impremta BONAVIA I DURAN. — Boqueria, 20.

1915

Aquesta obra es propietat del autor i sense permís d'aquet no's pot reimprimir ni traduir.

Queda fet el depòsit que marca la llei.

La *Societat d'autors espanyols*, és la única encarregada de cobrar els drets de propietat,

PERSONATGES

DONYA PEPETA.

ANTONIETA.

DON RAMÓN.

FLORENTÍ.

BATLLE.

L'HERÈU DORRAS.

PERDUT.

JAN.

CALMA.

ROC.

PAU.

CAPATÀS.

TREGINER.

CARRILAIRE 1.er

CARRILAIRE 2.^{on}

UN HOME.

Carrilaires, gent de poble.

Época, a les darreries del Sigle XIX.

Digitized by the Internet Archive
in 2012 with funding from
University of North Carolina at Chapel Hill

ACTE PRIMER

Menjador d'una casa de pagès. Mobles de l'època.

ESCENA PRIMERA

DONYA PEPETA i PAU; *la primera, escribint.*

PAU

Que donguin expressions a la Quica.

PEPETA

Ja li poso.

PAU

A veure. (*Alsant-se.*)

PEPETA

Veieu?

PAU

Tot m'es igual; no hi entenc res.

PEPETA

¡Pobre home!

PAU

Ah, no, senyora. El Rector sempre ho diu: «Ningú tant ditxós com vos; qui no llegeix, no s'encaparra.»

PEPETA

Pero ¿no vos agradaria sapiguer d'escriure? Aixís com ara 'm debeu un favor, a-les-hores vos mateix us bastariau.

PAU

Be ho sembla, pero... ai, ai, ai, si jo tingués de ficar-me tantes lletres al cervell, quedaria amb un cap com uns tres quartans.

PEPETA

Ara ja us seria difícil, pero de ¡ove. prou n'hauriau après.

PAU

Be, ja ho veig, la lletra està bé pe'ls desvagats.

PEPETA

No, home, per a tothom.

PAU

¿Què'm conta? Perxò anem tan bé d'ensà que tothom sab de lletra.

PEPETA

Millor que avans.

PAU

No m'ho farà pas creure. Avans la paraula d'un home era un sacrament, i avui que tothom sap tant, ni amb la ma del Notari n'hi ha prou.

PEPETA

Pero, aquesta informalitat, ¿amb qui's troba més? ¿Amb els que saben de llegir o amb els altres?

PAU

No m'hi enfundo.

PEPETA

Veieu?... ¿Què més hi voleu?

PAU

¿Ja ha pensat amb les llavors?

PEPETA

Sí, ja hi es.

PAU

¿I amb lo del ví?

PEPETA

També.

PAU

Doncs, no'ls hi digui res més.

PEPETA

Aixís, la cloc. (*Ho fa.*)

PAU

Sembla estrany que aquí dins hi càpiga tanta cosa.

PEPETA

Això no es res. ¿La direcció?

PAU

A'l cunyat del Pau Tona.

PEPETA

No, no; el nom.

PAU

Es el meu cunyat; tothom el coneix. Ja n'hi haurà prou.

PEPETA

No, home, no.

PAU

Posi, posi.

PEPETA

Pero, ¿vós coneix tothom allà?

PAU

A mí, ningú.

PEPETA

¿I doncs, veieu? S'hi ha de posar 'l seu.

PAU

¡Ah, ja! Joan Rósset.

PEPETA

Are. Carrer?

PAU

Carrer de Dalt.

PEPETA

Avans d'un any, tot això, en cinc minuts podrà anar al seu destí.

PAU

Quines manies tenen la gent saberuda.

PEPETA

Teniu.

PAU

Tantes gracies. ¿Li tinc de donar alguna cosa?

PEPETA

Res. Me fareu un favor.

PAU

Digui.

PEPETA

Anirèu a casa l'Alcalde, amb recado meu, i digueu-li si vol fer-me l'obsequi de deixar-me venir la noia, que m'ajudarà.

PAU

L'Antonia?

PEPETA

L'Antonia, sí; que venen uns forasters. Penseu-hi. (*Se'n va.*)

PAU

Vagi descansada.

ESCENA II

PAU i PERDUT

PERDUT

¿Que no hi es la senyora Mestra?

PAU

Ara s'ha ficat a dins. Crec que te feina, perque venen uns forasters.

PERDUT

Seràn els de'l carril; perxò venia.

PAU

¿Qué vols dir?

PERDUT

Que venen a fer un carril.

PAU

No n'he sentit dir res.

PERDUT

Si ja toquen al terme.

PAU

Doncs no me'n había avisat.

PERDUT

Com que aquí ningú llegeix, mai sabeu les coses.

PAU

Sí; com aneu tan bé els que sabeu de lletra.

PERDUT

Home!

PAU

Mira 'l teu germà; es com jo; no sab la A, pro, veias qui li empeta la basa.

PERDUT

Si ho hagués tingut de guanyar.

PAU

Sigui com sigui.

PERDUT

Vaia un mèrit, com que ja les va trobar embatades, aixís rai.

PAU

Jo el que veig, que amb tota la sabiesa que tens, fas mes badalls que tips d'escudella.

PERDUT

Potser are 'm lluirà el pel. Aquí, entre ignorants i egoistes, soc un qualsevol, un ningú; potser els de fora m'apreciaràn més que vosaltres.

PAU

¿Qui son aquets de fóra?

PERDUT

Els que han de fer el carril.

PAU

¿I què es això? Me balla pe'l cap haber-ne sentit parlar alguna vegada.

PERDUT

Una cosa que corre més depressa que quart per hora.

PAU

Tiva!... ¿Quina mena de cavalls porta que corre tant?

PERDUT

Unes rodes de ferro que corren més que un caball.

PAU

Ep, noi. No soc tant llanut. ¿Les rodes correr més que un caball? Si 'l caball no les tira...

PERDUT

Tal com dic.

PAU

No ho crec.

PERDUT

Aixís menos creuràs lo del telègrafo.

PAU

¿I què es?

PERDUT

Un aparato que en menys d'una Ave Maria,
porta un recado d'una part a l'altra de mon.

PAU

Com t'hi descalses.

PERDUT

Jo ho he vist.

PAU

Bofia!

PERDUT

¡Sembla estrany que siguis tan ignorant!

PAU

Sembla estrany que't creguis que m'ho em-
passo.

PERDUT

Aviat ho veuràs aquí.

PAU

Sí; plantam'ho al clatell.

PERDUT

No te'n rigues.

PAU

No me'n contis gaires sous.

PERDUT

Ets burleta.

PAU

¿Y doncs, què tinc de fer? ¿Te creus que soc tan pastanaga?

PERDUT

¡Sí no has vist res, home!

PAU

No m'hi faràs combregar amb rodes de molí.

PERDUT

Tú no ho vols creure; ja ho vindràs a veure.

PAU

Farà bon sol quan m'ho ensenyis.

PERDUT

Mes aviat del que't figures.

PAU

A veure si faràs aquest miracle.

PERDUT

Es que no es res del altre món.

PAU

Tots els que haveu eixit per fora, vos penseu que'ls d'aquí som una colla de llanuts, i os equivoqueu. També l'havém vist nosaltres el món per un forat, i per xò hi ha moltes coses que

no'nş les empassèm. Deixa'm fer el recado de la senyora mestra i donar la carta al traginer. (Ap.)
 Veu-se aquí lo que tenen la gent de lletra: sempre pensan que's poden burlar de'is que no'n saben. Ja som ases, però no tant. (Se'n va.)

ESCENA III

PERDUT; *prompte*, DONYA PEPETA.

PERDUT

Qui no arrisca no pisca. Aquesta gent venen i necessitaràn personal. Hi haurà molta feina i ben pagada. A veure si la senyora mestra m'hi fa de bò i puc portar pa a casa.

(*Surt donya Pepeta.*)

PEPETA

Hola, Perdut, ¿vos per aquí?

PERDUT

Vinc a donar-li un xic de molestia.

PEPETA

Digueu, bon home: ja sabeu que a mi no'm molesteu mai.

PERDUT

Es vostè molt bona; ¡Quina diferencia entre'l seu tracte i'l d'aquesta gent!

PEPETA

Que voleu fer-hi. Tingueu paciència.

PERDUT

A vegades s'acaba, i un tiraríia la gorra al foc.

PEPETA

No hi penseu.

PERDUT

Quan un se veu aburrit de tot-hom, mal parlat i sense amparo, com jo'm trovo, cregui, senyora Pepeta, que n'hi ha un tip.

PEPETA

Calma, calma. No hi ha mal que cent anys duri. Tart o d'hora tindran fi les vostres penes.

PERDUT

Perxò vinc a veurer-la.

PEPETA

¿I doncs?

PERDUT

Sí; vaig llegir que's comensaban els treballs del ferrocarril, que enllassarà la Capital amb la frontera, que aqueix poble entraba en lo trassat, i veig que la brigada va seguint cap aquí.

PEPETA

Fàcil que arribi avui mateix: vaig rebre una carta del meu germà, recomanant-me al enginyer, que han sigut condeixebles, i ahir va venir un peó a dir-me que avui probablement arribarian, si volia fer-li'l favor de tenir-los allotjament preparat, i ho faré amb molt gust. Crec que no tardaran, perque per aquella part s'observa moviment.

PERDUT

Doncs jo volia que vosté parlés amb el principal per a veurer si'm pot colocar encara que no més sigui d'escarràs. La qüestió es fer la viu-viu.

PEPETA

Home, molt ben pensat. Jo us prometo fer-ho.

PERDUT

Cregui que traurà molts ventres de pena; per que a casa, ja fa temps que la ballèm molt magra.

PEPETA

Mireu; quant hagin arribat, veniu: presenteu-vos al enginyer, i jo m'hi empenyaré.

PERDUT

Poc sap l'alegría que'm dona.

PEPETA

Si no ho consegueixo jo, no ho podrà ningú, perque amb el meu germà i ell, no hi ha pá partit.

ESCENA IV

Dits i ANTONIA, amb un llibre

ANTONIA

Deu los quart.

PERDUT

Hola, Antonia; ¡que mudada!

ANTONIA

He rebut el recado. (*A Pepeta.*)

PEPETA

Sí: ho he dit a n'en Pau, per si'l teu pare no hi tenia inconvenient.

ANTONIA

¿Vol callar? Ja sap que per mí, l'alegría més gran es estar amb vostè.

PEPETA

Gracies, Antonia.

PERDUT

Ha resultat una bona deixeble.

PEPETA

Sí: n'estic orgullosa. Des de que soc en aqueix poble, aquesta es la única que s'ha aprofitat.

ANTONIA

M'avergonyeix amb son elogi.

PEPETA

Ja saps que no adulo.

ANTONIA

Es veritat.

PEPETA

Lo que dic, naix del cor.

PERDUT

Sí, ja te rahó; ¿que diferent es, aquesta, de les altres!

PEPETA

A falta de mare, jo he volgut proporcionar-te una bona educació. Tú diràs si ho he conseguit.

PERDUT

Ja li dic que sí.

ANTONIA

No tant, per culpa meva.

PEPETÀ

No siguis tan modesta.

ANTONIA

També ho ha fet vostè amb totes les altres.

PEPETA

Ho he procurat, més no ho he conseguit. Un cop fora d'aquí, han deixat els llibres, oblidat les ensenyances, i aquell raig de llum que havia il·luminat les seves intel·ligències, s'ha anat esborrant entre les tenebres de la general ignorància.

ANTONIA

Es que les noves ocupacions predominen sobre tot lo demés.

PEPETA

No, Antonia; és l'ambient que'ns rodeija, és que cahuen vensudes per la influència dominant. Aquí tothom sent indiferència pe'l saber: la preocupació contra'l llibre predomina: la instrucció és per la majoria un passatemps inútil, quant no perjudicial.

PERDUT

Ja es veritat; veu? A mí, perquè m'agrada'l llegir, me diuen carregat de cabories, gandul i altres coses pitjor.

ANTONIA

Es molt cert. Jo per a evitar la murmuració, llegeixo d'amagat, a la nit, i a fè que mai disfruto tan com a-les-hores.

PEPETA

Això està bé.

ANTONIA

Els tenen la virtut de trencar per un moment aquesta monotonía del poble. Quan l'ensopiment continuat me fa presentir la vida, com un desert immens, i veig que tot se condensa en treballar, menjar i dormir, un moment de lectura me fa descobrir noves sensacions de la vida, i amb elles hermoses esperances.

PÉRDUT

Tu ho has llegit, jo ho he vist, i'm sublevo contra lo que aquí veig. Això no es vida, sinó el silenci de la mort; això no es poble, sino un desert; aquesta gent no son persones, sinó idiotes.

PEPETA

No us desesperèu.

PERDUT

N'hi ha per a fer-ho. Permeti-m que me'n vagi, i pensi en mí.

PEPETA

No m'en oblidaré.

PERDUT

Fins a després. (*Se'n vá.*)

ESCENA V

PEPETA i ANTONIA

ANTONIA

(*Dant-li el llibre.*) Tingui, ja l'he llegit.

PEPETA

¿T'ha agradat?

ANTONIA

Molt.

PEPETA

Es un autor de gust refinat i de tendències moralitzadores.

ANTONIA

¡Quins amors mes simpàtics! Lleguint aquestes escenes, cada moment sento amb mes espant la desgràcia que m'espera.

PEPETA

Veig que no es el teu ideal l'hereu Dorràs.

ANTONIA

No veig en ell cap finesa de les que he somniat. Creient-se superior per la força bruta, res pot en ell la convicció; l'egoisme mata en flor tot sentiment de generositat, i a mi m'estima, més que per l'espontànietat del cor, pe'l desitx d'unir les dos millors cases del poble.

PEPETA

També ho temo.

ANTONIA

¡Quina distància entre'ls dos! Jo no hi somnió amb un home com ell, que, quan me vol fer una carícia, m'espanta; jo voldria un jove com el protagonista d'aquesta obra, que m'oferís un amor desinteressat; que, desconeixent la meua posició, s'enamorés de mi, per mí sola, i m'oferís un món d'il·lusions i ventures que aquí no trovo.

PEPETA

¡Pobre Antonia! Pot-ser volguente fer superior a les demés, t'hauré fet una desgraciada.

ANTONIA

No, senyora. Al menys m'ha donat el sentit de fer-me càrrec de les coses, i fins quan la tristesa me puja a'ls ulls, goso amb ella.

PEPETA

Vaja, dòna, no tot han d'esser melencolfes i tristeses. ¿Sabs perquè t'he enviat a buscar?

ANTONIA

No, senyora.

PEPETA

Perque m'ajudis, puig venen uns forasters.

ANTONIA

Amb molt gust.

PEPETA

Que hi ting gran empenyo en complaure'ls.

ANTONIA

Disposi.

PEPETA

Ja veuràs quina gent. Tindràs ocasió d'alternar amb persones intel·ligents i instruides.

ANTONIA

Gracies a Deu que trencarem la monotonía del poble.

PEPETA

Son els del ferrocarril.

ANTONIA

Ah, ja. Vet-aquí l'ofici que va rebre'l pare i que no'n feia cas, perquè diu que fa molts anys que se'n parla, i mai ho fan.

PEPETA

Ara és un fet.

ANTONIA

Me'n alegro, perque això influirà en la vida del poble.

PEPETA

Aném a dins que tenim un xic de feina.

ANTONIA

Amb molt gust.

ESCENA V

ROC, BATLLE, JAN i TRAGINER

ROC

(*Alterat.*) No pot ser. Es un robo.

BATLLE

Bé, Roc, entrem i aquí sabrem alguna cosa. Per lo que m'han dit, la senyora Mestra n'estarà enterada.

TRAGINER

Sí, home, les coses ben enrahonades.

JAN

Mala astrogancia. Aquí no hi ha ningú, i aquella porta és mitj tancada.

TRAGINER

¿Vols dir?

JAN

Ja ho veuràs.

BATLLE

Dihuen, jo no m'embolico, que's tracta de fer un camí de ferro, i això seràn els preparatius.

TRAGINER

¿Un carril? ¿I jo com quedaré? ¿Què'n faré dels matxos? Tots els que fem de traginier, podem anar a cridar ous a vendre. Això no's pot permetre.

JAN

Grans mals ens esperen. Jo he sentit a dir que tot això dels avensos son cosas del mal esperit, o art de bruxeria.

BATLLE

Pot ser també és cert, perque des de que's parla d'aquestes coses, per tot arreu hi ha més desgracies.

ROC

Grossa és la que'm toca. Gent dins de casa; ¿i doncs la propietat?

JAN

Jo he sentit a dir que aquesta mena d'homes no respecten res; son gent embruixada que's burla dels que creiem, i ells s'arrisquen a fer miracles i volen que tothom els cregui. Dihuen que amb un tròs de ferro deturan els llamps; que amb un cordill fan anar la paraula d'un cap de món al altre; que amb una pell de gat fan una claror que la nit se torna com al mig del dia; i això no pot ser altre cosa que obra del mal esperit.

TRAGINER

¿Quina desgracia pe'l poble!

BATLLE

Habem de mirar d'arreglar-ho.

ROC

I aviat, aviat, perque sinó els ho diré d'un altre modo.

JAN

Prou recordo lo que deia l'avi Tena, que 'ls més vells ja ho deian, i aixís ha passat de pares a fills: «Vindrà una gent estranya fent-vos moltes gatxarupes i ¡ai del poble si 'ls hi deixa posar molsa, perque tenint tota la forsa del infern, un dia la terra vomitarà'l mal esperit que treient foc i fum arrassarà 'ls sembrats, cremarà'ls casals i s'engolirà les persones.»

TRAGINER

Sí que ho deia.

JAN

Tothom ha fet el sort, prò a veure si sucsehirà.

BATLLE

Tampoc estic gaire tranquil.

(Se sent soroll per fora.)

JAN

¿Sentiu quin burgit?

ROC

Seràn ells.

JAN

Oh, jo me'n vaig. *(Amb por.)*

TRAGINER

Es que aquets homes amb un cop d'ull ja'n tenen prou, i si a un li volen mal...

BATLLE

Si això fos, a cops de puny els trauríam del poble.

ESCENA VI

*Dits i DON RAMÓN, FLORENTÍ, CAPATÀS i HOMES DE LA
BRIGADA, NOIS CURIOSOS.*

Els de la brigada entran cantant, portant al coll ferramentes de construcció, botelles a l'espatlla i alguna guitarra.

RAMÓN

Avant, minyons. Després de la treballada, ve l'hora de descansar. Aquí trovarem hostalje, bona taula i millor cara.

ROC

(Al Batlle.) Son ells.

BATLLE

Sí que ho seràn.

RAMÓN

¿Donya Pepeta?

BATLLE

Aviat deurà sortir. ¿Es vosté'l principal?

RAMÓN

L'enginyer, sí senyor.

CAPATÀS

Prenem-hi l'absenta. *(Beu amb la botella.)*

UN

Ola, noi; vina. *(A un xicot que fuig corrent.)* Mira que es esquerp.

BATLLE

¿Amb quina facultat s'han ficat per aqueixos camps, obrint clots i plantant-hi estaques?

RAMÓN

¿I qui és vostè per a preguntar-m'ho?

ROC

Jo soc el propietari.

BATLLE

Soc el Batlle.

RAMÓN

Molt senyor meu. Parlant-me amb aquet caràcter, no tindrè inconvenient en dirli. Veu?

(Desplegant un llarg cartró.)

BATLLE

Sí; ratlles de tots colors.

JAN

Semblèn quès de sargantana.

ROC

Veias què'ns ensenya.

RAMÓN

Es el planol; el trassat del ferrocarril que estem construint. Veu? Jo no m'aparto del trassat. Passèm per aquí, i res més.

ROC

Oi que no. Vostès han passat pe'l meu tros.

RAMÓN

¿Es aquí? *(Señalant al planol.)*

ROC

No. Es allà, prop de la vila.

RAMÓN

Bé, sí: és aquesta ratlla. (*Indicant-li.*)

ROC

No m'hi entenc amb esguirigots.

RAMÓN

Miri; la línia segueix aqueix curs. Si aquí hi ha el seu camp, l'atruvessem pe'l mitj. Veu? Aquí baix mateix hi haurà l'estació.

ROC

Vagin per un'altre part.

RAMÓN

No pot ser. Els estudis son fets.

ROC

A mí ningú 'm toca un tros de terra.

RAMÓN

A vostè se li expropiarà tota aquesta part per rahó d'utilitat pública.

ROC

¿Què vol dir?

RAMÓN

Vull dir que pagant-li lo que val quedarèm en paus.

ROC

Alto, alto, ningú 'm farà vendre per forsa; el camp es meu i no hi passaràn.

RAMÓN

Hi pøssarèm.

ROC

Ho veurém. Aquell que hi posi els peus, hi deixarà les ungles. (*Anant-se'n.*)

RAMÓN

Escolti!...

ROC

No, no. (*Se'n va.*)

UN

¡Bon vent!

ESCENA VII

DITS *i* DONYA PEPETA

PEPETA

Deu los quart

RAMÓN

Pepeta!...

PEPETA

Ramón! Com ha cambiat; s'ha fet tot un home.

RAMÓN

Vostè es la mateixa.

PEPETA

¿Vol dir?

RAMÓN

No s'ha embellit mica

PEPETA

¿I el germà?

RAMÓN

Bò, progresant, i que li digui tantes coses.

PEPETA

¿Segueix tan actiu?

RAMÓN

Com sempre.

PEPETA

No sap quina alegria 'm dona.

RAMÓN

Cuanta molestia, voldrà dir.

PEPETA

De cap manera. Una verdadera satisfacció.

RAMÓN

Tantes gracies.

PEPETA

Ja m' dispensarà, doncs. Entraré a dins per a enllestir les coses, i ja ho sap, aquí, sense compliments, com si fos a casa seva.

RAMÓN

Faci, faci. Aixís m'agrada.

PEPETA

(Al Batlle.) L'Antonina quedarà amb mí.

BATLLE

Si, senyora.

PEPETA

Amb son permís.

RAMÓN

Vostè es duenya, (Pepeta se'n va.)

ESCENA VIII

DITS, *menys* PEPETA

BATLLE

¿I no podríem arreglar-ho?

RAMÓN

Còm?

BATLLE

Passant per un altre punt.

RAMÓN

Impossible. No's pot canviar el trassat.

BATLLE

Tindrem molts disgustos, tots els propietaris s'hi oposaràn.

RAMÓN

No ho se compendre. Oposar-se a una millora tant important, quan tot haurían de ser facilitats.

FLORENTÍ

Sembla impossible.

TRAGINER

Vaja una millora, que'ns farà anar a captar.

RAMÓN

¿Quí sou vós?

TRAGINER

El traginer.

RAMÓN

Veieu? L'egoisme personal combatent una millora pública. Aixís va el mon.

ESCENA IX

DITS *i* CALMA

CALMA

En Roc, està que treu foc pe'ls caixals.

FLORENTI

Vaja un tipo.

CALMA

Senyor Batlle, el poble està tot neguitós. ¿A què ha vingut tanta gentada?

FLORENTI

A transformar-lo, a portar-vos un element de riquesa i civilització.

CALMA

Vaja uns mals de cap. Per a res els demanarem.

RAMÓN

Pero, senyors, el projecte es grandíós. Amb el ferro-carril, portem aquí el moviment i la vida; el desert s'atansa a la capital; tindran sortida els productes del país i augmentarà el benestar de'l poble.

JAN

Com deia l'avi Tena: «Ens voldran donar l'oro i el *moro*.» Malfiem-no-se'n

CALMA

Ja estem prou bé nosaltres. No'ns havem de encaparrar amb novès falornies.

RAMÓN

¿I doncs, què volen?

CALMA

Que no vinguin a amohinar-nos. ¿Què'n farem de tant trasbals? No'ns amohinin.

RAMÓN

Es que això implica un cambi per a la població de positius resultats.

CALMA

Diu el ditxo: que cada vegada que un cambia, pert un llansol. Ja estèm bé.

FLORENTÍ

Com el peix a l'aigua.

RAMÓN

Vostès no volen l'avens.

CALMA

Aixís ho havem trobat i aixís ho deixarem.

RAMÓN

Això es desesperant. No se compendre tanta oposició. Creguin que la mellora que portem és un avens marvellós, un dels invents portentosos que unint la ciutat amb el poble més rònec, contribueix més que cap altre al desenrotllo de la industria i l'agricultura, a la facilitat del cambi, a la col·locació de'ls productes, a la comoditat i rapidès del viatge i a la comunicació entre els homes.

CALMA

¡Ai, ai, ai! Com ompla'l sac.

UN

Pots xiular si l'ase no vol veure.

JAN

¿I tot això, com ho fan?

RAMÓN

Es la ciencia que te la vareta màgica de produhir miracles; ja amb un cop de mall obre un itsme que enllassa a dos mars colocats a gran distancia; ja amb un salt d'aigua encén el llum que dissipa les tenebres de la nit; ja porta a llargues distancies la veu humana per la forsa elèctrica; ja per medi de'l vapor dona moviment a la màquina de ferro que porta al viatjer amb ràpids assombrosa.

JAN

Sentiu? Sentiu? Tot son misteris.

RAMÓN

Es positiu. Això no es sobrenatural. Ho sembla.

JAN

Sí... prou. Art de bruxeria.

RAMÓN

No es art de bruxeria. Es la ciencia que descubreix a la terra'ls seus secrets; a la naturalesa, les lleis que la regeixen, la forsa de'ls elements, els efectes de la llum, la influencia del calòric.

TRAGINER

Trampes. Tot son trampes.

RAMÓN

Il·lús!.. A veure si'ls puc convence. (*Treu una ullera i senyala per la finestra.*) Veièu? Això es un vidre de gran potencia. Des de aquí no distingiràn amb els seus ulls un remat que pastura dalt d'aquella montanya.

JAN

No's veu res.

RAMÓN

Doncs, tingui. Miri per aquí i ho veurà. (*Entre-
gant-li l'ullera.*)

JAN

No; jo no ho toco.

RAMÓN

Vosté.

BATLLE

Jo tampoc.

JAN

Qui sap que hi ha aquí dins.

RAMÓN

(*A Florentí.*) A veure'l termòmetro. (*El penja.*)
Mirin aquesta columna blanca. Doncs, seuse to-
car-la, la faré pujar a la meva voluntat. (*Encén un
misto i li acosta.*) ¿Vehu-en com s'eleva?

TRAGINER

Oi que es cert.

RAMÓN

Es el contacte de'l calor.

CALMA

Això es ùn joc de mans.

JAN

Anem, anem, que aquest home vol encisar-nos.
Mirèu de quin modo ens mira.

RAMÓN

Florentí, prepara'l fonograf.

CALMA

¡Quins termes més estrambòtics!

RAMÓN

Un tros de metall, ja ho vehu-en. Això parlarà com un home.

TRAGINER

Mentida.

RAMÓN

¿Qué nó?

BATLLE

Se vol burlar de nosaltres.

RAMÓN

No me'n burlo, es la realitat.

CALMA

Aquesta no passa.

RAMÓN

Escolti'n. Parla. (*El fonograf parla.*)

TRAGINER

No pot ser.

JAN

Es un canó embuixat.

BATLLE

Anem, anem. (*Fugen tots.*)

RAMÓN

¿Qué tenen? No s'espanti'n. (*Els de la brigada rihu-en.*)

ESCENA X

Dits, menys CALMA, JAN, TRAGINER i BATLLE

RAMÓN

Me han escoltat com qui sent ploure.

FLORENTÍ

Ni l'evidencia'ls convens.

RAMÓN

No, lo que aquí passa, es el quadro viu de la lluita constant entre'l Progrés i 'ls seus obstacles. Aquí els havem vist: la rutina, la superstició, l'ignorancià i l'egoisme personificats, sers reals i palpables, de carn i ossos, revelant-se furiosos contra tot propòsit de innovació. Es un cas de psicologia colectiva digne d'estudi.

FLORENTÍ

¿I qui els predica a aquesta gent? ¿Còm fer-los entendre les ventatjes del Progrés?

RAMÓN

Les veritats de la ciencia no penetren en aquets cervells; la trasformació els espanta i l'avens els subleva.

FLORENTÍ

Vaia una estada més aborrida se'ns prepara en aqueix poble.

RAMÓN

Havem de comensar per a conquistar les voluntats. (*Els de la brigada agafen les guitarres i van a tocar.*) Ep, minyons; si voleu cantar sortiu a

fora. Vosaltres, joves emisaris del art i del amor, mireu si amb vostres cançons i alegria podreu desvetllar a aqueix poble que està enso-pit. Si te el cervell barrat a la ciència, potser trobarèu son cor obert al amor i a la bellesa. Desperteu-lo. (*Els de la brigada se'n van cantant.*) Me'n vaig a dins a complimentar a la senyora Pepeta. (*Se'n va.*)

ESCENA XI

FLORENTÍ; *prompte*, ANTONIA

FLORENTÍ

¡Quina vida mes trista se'ns prepara! ¡Vaja un poble mes ròneg i atrassat! Això es la frontera del salvatgisme. Aquí ont haurían de rebre'ns a mans besades, tothom se subleva contra nosal-tres. Son ben diferents dels altres pobles.

ANTONIA

(*Sortint.*) Comensèm a parar la taula.

FLORENTÍ

Hola! Això es una aparició divina. Magnífic contrast.

ANTONIA

Amb tanta gent prou anèm atrafegades.

FLORENTÍ

Serà una forastera. (*Antonia vol moure la taula i no pot.*) ¿Vol que l'ajudi?

ANTONIA

Facim el favor.

FLORENTÍ

Vostè per un cap i jo per un altre. Es interessant. Veu?

ANTONIA

Tantes gracies.

FLORENTÍ

Les puc admetre, perque vostè les té totes.

ANTONIA

Els senyors de fora sempre estan de broma.

FLORENTÍ

¿És vostè d'aquí?

ANTONIA

Sí, senyor. (*Antonia va parant la taula.*)

FLORENTÍ

No ho crec.

ANTONIA

Tal com sent.

FLORENTÍ

¿I li agrada?

ANTONIA

Per forsa.

FLORENTÍ

Aixís ja comprenc que no hi té xicot.

ANTONIA

Doncs s'equivoca. Tinc xicot.

FLORENTÍ

¿I qui és?

ANTONIA

¿Qué'n traurà de saber-ho? Es l'hereu Dorras.
¿Enterat, eh?

FLORENTÍ

¿Hereu i ric?

ANTONIA

Molt.

FLORENTÍ

Bé, ja ho veig. La qüestió son quartos; eh?

ANTONIA

¿Qué vol dir?

FLORENTÍ

Que això de'l casori es un negoci com un altre.

ANTONIA

¿Vostè ho creu aixís?

FLORENTÍ

Jo, no.

ANTONIA

Doncs jo, tampoc. No'm venc.

FLORENTÍ

Aixís m'agrada. No's vengui, no, que vostè val molt més que totes les herencies.

ANTONIA

Encarà que se'n burli no'm temfarà la riquesa.

FLORENTÍ

Miri, noia. Aqueix egoisme que fa unir a dos persones sense compendres, no es d'aquí solsa-ment, es de per tot arreu. Jo, en cambi, voldria

l'amor d'una noia que m'estimés per mi sol, per les meves bones o males qualitats.

ANTONIA

Ja que aixís parla, jo li diré que també voldria un amor desinteressat, perquè'm subleva 'l pensar que'm volen per l'interès.

FLORENTÍ

(*Apart.*) Aquesta xicota 's franqueija.

ANTONIA

Busco un amor desinteressat.

FLORENTÍ

Lliure de prejudicis.

ANTONIA

I d'egoismes.

FLORENTÍ

De conveniencies de familia.

ANTONIA

I de intrigues de poble.

FLORENTÍ

Un amor espontani.

ANTONIA

Franc.

FLORENTÍ

Sense hipocresies.

ANTONIA

Que brollés del cor.

FLORENTÍ

Aixís. (*Li agafa la ma.*)

ANTONIA

Atrevit.

ESCENA XII

DITS *i l'HEREU DORRAS, que haurà presenciat el fet.*

DORRAS

(*A Florentí.*) Lladre!

ANTONIA

Oh!

DORRAS

¿Quí és aquest?

ANTONIA

(*Apart.*) Quin conflicte. Tinc d'evitar una desgracia.

DORRAS

Ja es cert lo que's diu pe'l poble. Tenim gent a casa que'ns vol robar la tranquil·litat. (*Amenasant-lo.*)

ANTONIA

Dorras!

DORRAS

No hi ha salvació per a ell. He trobat la serp al eau i la mataré.

ANTONIA

No.

FLORENTÍ

(*Sorprès, i apart.*) ¡Quina dòna!

DORRAS
Ja ho he vist.

ANTONIA
¿Què has vist?

DORRAS
Que volia estimar-te.

ANTONIA
¿Ho has vist?

DORRAS
Sí.

ANTONIA
¿N'estàs segú?

DORRAS
No'm fan pampellugues els ulls.

ANTONIA
T'has enganyat. Ningú m'estima.

DORRAS
No m'enganyis, perque tot el meu furor descarregaré sobre tu.

FLORENTÍ
Això no.

ANTONIA
Sempre la forsa bruta.

FLORENTÍ
Avans passarà per sobre meu.

DORRAS
Digues. (*Amenassant.*)

ANTONIA

No ha sigut ell. He sigut jo.

DORRAS

Còm? Tú?

ANTONIA

Ell me parlava d'un home com jo desitjo. Jo he víst aquella imatge ideal i he rebut d'ella una carícia que encara la sento.

DORRAS

¿Era ell?

ANTONIA

No; era'ts tú, transformat amb l'home que somnió.

DORRAS

No t'entenc.

ANTONIA

Si no'm compréns, ¿còm vols que sigui teva?

DORRAS

Sempre 'm capgires amb la teva palica. Ets massa sabia i això 't perdrà.

ANTONIA

Cada vegada fas més insondable l'abim que'ns separa.

DORRAS

Prou! (*Furiós.*)

ANTONIA

Veste'n. No moguis escàndol.

DORRAS

Es que vull venjar-me.

ANTONIA

Veste'n.

DORRAS

No.

ANTONIA

¡Donya Pepeta! (*Cridant.*)

DORRAS

Ja 'l cassaré. (*Se'n va.*)

ESCENA XIII

ANTONIA i FLORENTÍ

FLORENTÍ

Estic desconcertat.

ANTONIA

Veu? Ara no hi torni més.

FLORENTÍ

Senyoreta...

ANTONIA

El perdono.

FLORENTÍ

Vostè 'm desconcerta. En aquesta situació que'm trovo, cregui que res pot el fingiment. Soc capàs d'estimar-la amb deliri.

ANTONIA

Ha comensat en broma...

FLORENTÍ

I acabaré en serio.

ANTONIA

No, en ridícul.

FLORENTÍ

¿I si li digués que l'estimo?

ANTONIA

No ho creuria.

FLORENTÍ

Que l'estimaré.

ANTONIA

Això ja es distint.

FLORENTÍ

Es que amb un sol acte seu, he vist tota la sublimitat dels seus sentiments, tota la grandesa del seu cor, tota la força de sa voluntat. Vostè atrau i sedueix. Vostè m'esclavisa.

ANTONIA

Oh! Si fos cert, si fos cert.

FLORENTÍ

Demani'm una proba; estic disposat a tot.

ANTONIA

¿A tot?

FLORENTÍ

Proposi.

ANTONIA

Proves? Que'ls fets corresponguin a les paraules; que tot lo que'm diu sigui una realitat.

FLORENTÍ

¿Això es cert?

ANTONIA

No ho sé.

FLORENTÍ

¿I quan se'n podrà convence?

ANTONIA

Quan les seves paraules sonin en els meus oïdos com harmonia encisadora; quan les seves mirades ensenguin el desitj en mos llavis; quan insensiblement el busqui i al no trobar-lo l'an-yori; quan al tenir-lo al meu costat, ben aprop, me senti rublerta de felicitat i ubriacada d'amor.

FLORENTÍ

Troballa misteriosa. ¿Perquè encens en mi aquesta bojeria d'amor, sens que t'abrassi el foc que'm crema?

ANTONIA

Perque condemnada a l'agonia del poble, a unir-me amb un ser que no'm compren ni puc estimar-lo, a viure empressonada en aqueix espai limitat, si trovo un ser que m'estimi i que'm compregui, no esperarà que vingui a mi, sino que jo aniré an ell per confondre'ns amb una abraçada eterna.

FLORENTÍ

¿Seré jo?

ANTONIA

¿Ho dupta?

FLORENTÍ

Sí.

ANTONIA

Doncs no te confiansa en si mateix.

FLORENTÍ

Tota.

ANTONIA

Ja ho veurèm. Dissimuli.

(Antonia, continua parant la taula.)

ESCENA XIV

Dits, DONYA PEPETA i DON RAMÓN

RAMÓN

¡Ola, ola! ¿Dos joves sols i callats? Ja hi ha moros a la costa.

PEPETA

La filla del Alcalde.

RAMÓN

Es una preciositat.

PEPETA

Mes val el seu cor.

RAMÓN

També el bosc te flors encisadores.

PEPETA

L'Antonia es una d'elles.

ANTONIA

No'm facin tant favor.

RAMÓN

Ja es simpàtica, porque's modesta.

PEPETA

Es modesta i té talent.

ANTONIA

No ho creguin. Donya Pepeta sempre 'm fa massa favor.

RAMÓN

Serà justícia, i ho cel·lebro.

ESCENA XV

Dits i PERDUT

PERDUT

¡Donya Pepeta!

PEPETA

Ah! Entréu. Miri, don` Ramón, aquest home, (*Perdut se treu la gorra*) es un home de bé, molt treballador, però molt desgraciat, i'l pobre voldria una col·locació.

RAMÓN

I doncs ¿qué no trobèu feina pe'l poble?

PERDUT

Vilamorta, es per mi vila-morta. D'ensà que vaig treure 'ls drets de casa, ningú 'm pot veure; per mí no hi ha feina, soc un home sobrer, el perdut. Sempre anant de cara al deu-te.

RAMÓN

¡Amb quin sentiment parla!

PEPETA

Es l'aborrit de'l poble, i es un home de tot cor, i fins instruidot.

RAMÓN

¿I teniu ganes de treballar?

PERDUT

No busco altra cosa.

RAMÓN

Basta que s'interessi donya Pepeta, veniu demà que comensaréu el jornal a la brigada.

PERDUT

Gracies, gracies. Ja quedarà content de mi. No'l faré quedar malament. Deixi'm... (*Vol estimar-li la mà.*)

RAMÓN

No, home, que no soc cap capellà.

PERDUT

Es que... (*Insistent, plorant.*)

RAMÓN

No. La mà d'amic, sí. (*Encaixada forta.*)

PEPETA

¡Pobre home!

PERDUT

Demà no faltaré. Passint-ho bé. (*Se'n va.*)

RAMÓN

M'ha commogut.

ESCENA XVI

Dits, CAPATÀS i CARRILAIRES

CAPATÀS

¡Quina gent més bestia!

UN

M'han deixat moll com un xop.

ALTRE

¿Has vist quines cares? Vaja una gent més silvestre.

RAMÓN

I doncs, minyons, ¿qué ha passat?

CAPATÀS

Això es un país de salvatjes. Anavem cantant tranquilament pe'l poble, i tothom s'amagaba com si fossim uns apestats.

UN

Fos no més que això. Miri, m'han posat fet un peix.

ALTRE

Encara 'm sento l'escalfor de la patata que m'han tirat.

CAPATÀS

Mala entrada havèm tingut.

RAMÓN

Hi ha persones que tòt lo nou els espanta.

(Ho fan.)

PEPETA

Quan vulgui'n.

RAMÓN

A la seva disposició. Minyons, a la taula.

CAPATÀS

A la taula i al llit, al primer crit.

UN

A veure què tal seràn les garrofes.

ALTRE

(Alsant el porró.) Aqueix sigui'l nostre purgatori.
(Antonia porta la sopera.)

ALTRE

Sopa i vi, fa bon segí.

ALTRE

(*Cantant.*) ¡La patria 'ns crida què fem! (*Des de fora, entra un seguit de cops de pedra, fent gran tren-cadissa.*)

PEPETA

¿Què es això?

ANTONIA

(*Agafant pe'l cap a Florentí.*) ¿L'han tocat? ¿Li han fet mal?

FLORENTÍ

No ha estat res.

ALTRE

Després de pluija, pedregada. (*Altre seguit de cops de pedra.*)

PEPETA

¡Verge Santíssima! Tanco la porta. (*Ho fa.*)

UN

¿Què és això?

RAMÓN

No us espantéu. Es el passat que's defensa. Es el poble mort, retxasant la vida nova. Son les tenebres perseguint els resplandors de la llum. Som fills de'l Progrés i havèm de acceptar la lluita. Constància, i triomfarem.

FÍ DE'L ACTE PRIMER

ACTE SEGÓN

DECORACIÓ: La mateixa.

ESCENA PRIMERA

ANTONIA i PERDUT

ANTONIA

¿Esteu content, Perdut?

PERDUT

¡Més que unes Pasqües!

ANTONIA

No us falta feina.

PERDUT

Tampoc me falta pá. Avants, tot eran tribulacions a casa: la dòna sempre mal-humorada, la mainadeta no's cansaba de pidolar; are tots anem tips i alegres.

ANTONIA

Sí, sembla que s'hus haurán acabat les penes.

PERDUT

¡Deu ho vulgui!

ANTONIA

L'enginyer vos estima, i'ls de la brigada també.

PERDUT

Mal m'està el dir-ho, tots estant contents. Jo també d'ells. Es estrany que'l poble no reconegui el gran benefici que aquest projecte li reportarà.

ANTONIA

Aquí tothom pensa amb els peus.

PERDUT

¡Ja es veritat! En lloc de rebre'ls amb los braços oberts, fan com les besties, que tiren cosses.

ANTONIA

No hi entra en el seu cervell l'afany de prosperar.

PERDUT

L'un, per que li toquen la propietat, guerra; l'altre, per que li sembla que quedarà sense feina, maladiccions; aquell, per que és un rutinari i no sap eixir del nostre pà de cada dia; els altres, per que en tot lo nou hi veu-hen, infelissos, l'esperit de'l mal, han remogut el poble de tal modo, que tothom crida contra el que és un bé general.

ANTONIA

Quan el poble'n toqui les ventatjes de tota aquesta oposició, no se'n contarà gall ni gallina.

PERDUT

Prou; ja n'hi ha alguns que ho veu-hen; son els pobres; però ja n'hi ha que treballen per que hi hagi un desori.

ANTONIA

¿Tant alborotat està?

PERDUT

Figuris que jo ja he perdut totes les amistats; els parents ni'm donen el Deu te guart. Els joves estant que trinen. En Florentí...

ANTONIA

¿Què diu d'en Florentí?

PERDUT

El sentís amb quin entusiasme parla de vostè.

ANTONIA

¿Ne parla sovint?

PERDUT

A totes hores. Sempre, l'Antonia. No para pas mai, i m'explica els seus propòsits amb un entusiasme, que fins me fa plorar d'alegria. Ja l'estima de debò; ja ho pot ben creure.

ANTONIA

No crec que m'enganyi.

PERDUT

¿Vol que li dongui algun recado? Ell m'ha dit que vingúes.

ANTONIA

Sí, digueu-li que vingui tant prompte com pugui. Temo un contratemps.

PERDUT

¿I doncs?

ANTONIA

No sé; el pare ha anat a casa l'hereu Dorras. El tenen embabiecat amb el projecte del nostre casament, i tinc por que no'l concertin.

PERDUT

¡Pobre Florentí! Sobre tot no'l deixi. Es un tros de pà, que no te perdó de Deu qui mal li vulgui. Això 'l trastocarà. ¡Sobre tot, Antonia!

ANTONIA

Quan prometo una cosa, no desdic. Anéu.

PERDUT

Ja vindrà aviat. (*Se'n vá.*)

ESCENA II

ANTONIA, *després* BATLLE

ANTONIA

Estic amb ansia. L'hereu Dorras se veu perduda la partida, i s'jugarà l'última carta. Tant-debò no's sàpiguen entendre. ¡Quins moments d'ansietat!

BATLLE

(*Surtint.*) Vinc de casa l'hereu Dorras, i la cosa es feta.

ANTONIA

¿Què voleu dir?

BATLLE

S'han ajupit a tot lo que he demanat.

ANTONIA

Còm?

BATLLE

Cas d'enviudar-te, tu quedes senyora i majora, i poderosa usufructuària.

ANTONIA

Però si no l'estimo.

BATLLE

Ja ho faràs quant vegis tant bé de Deu.

ANTONIA

¿Es a dir, que per la seva riquesa m'hi entreguèu?

BATLLE

¡Veies qui t'empetarà la base!

ANTONIA

¡Jo no'm venc!

BATLLE

Paraula es paraula, i la meva ningú la trenca.

ANTONIA

No'l vull.

BATLLE

Aquell xitxarel-lo t'ha fet perdre l'enteniment, més ja l'adreçarèu. Jo'l faré sortir del poble.

ANTONIA

¡Pobre de mí!

BATLLE

Demà, festa senyalada de Pasqua florida, farem el prometatje.

ANTONIA

No, no pot ser.

BATLLE

¡Serà, vaturalisto! Ja'm tens massa empimpat fent escarnis de la sort que't toca.

ANTONIA

Es que no'l vull.

BATLLE

Soc el teu pare. Soc el Batlle.

ANTONIA

¡Això es ridicol!

BATLLE

No't burliis. Els pares del jove estant convidats i demà farem el prometatge.

ANTONIA

Es que un pare no pot sacrificar ignominiosament a una filla.

BATLLE

Es que la filla te de creure al pare, i més si es una autoritat. ¡Vaja un exemple!

ANTONIA

Sempre ho he fet.

BATLLE

No pas are. D'ensà que has vist aquestos forasters, jo no sé que rediable vos han donat a les dònes, que totes esteu per ells.

ANTONIA

Per que son joves de cor noble, que porten la franquesa pintada a la cara, i l'alegría els brolla de'ls llavis; per que aquí tot es mort i ells porten l'animació i la vida.

BATLLE

Calla! calla! Sembla que t'haigin donat corda, com si'l cervell t'hagués donat un tom.

ANTONIA

(Suplicant.) Pare!*(Se sent soroll.)*

BATLLE

Espera. ¿Què és aquest xivarri?

ANTONIA

Una colla de joves que pujen.

BATLLE

¿Què voldràn? Veste'n. *(Antonia se'n và.)*

ESCENA III

BATLLE, L'HEREU DORRAS *i joves.*

DORRAS

¡Senyor Batlle!

BATLLE

¿Què és aquest rebombori? Ordre! ¿Què us pensèu que sou a l'era. Esteu devant de l'autoritat. Parlèu!

DORRAS

Veníam per si'ns deixèu cantar les caramelles.

BATLLE

Per canturies estem aquest any. ¿Quantes colles hi ha?

DORRAS

Una; els del poble som tots uns.

BATLLE

¡Està bé! Sobre tot que hi hagi ordre, ja sabeu que l'ordre és necessari pe'l repòs de'l poble.

DORRAS

No ho sabem si n'hi haurà.

BATLLE

¡Còm no ho sabeu!

DORRAS

Com que'ls carrilaires volen sortir, i si ho fan...

BATLLE

Què?

DORRAS

Que hi haurà un pet de garrotades.

(Amb sentiment, entre'ls de la colla.)

BATLLE

¿Còm és això?

DORRAS

Ja veurèu, senyor Batlle, els minyons estant molt ressentits.

BATLLE

¿Per quin motiu?

DORRAS

Com que'ls forasters son tant letxuguinos i estant més vagarosos, s'han fet seves totes les noies, i això no pot anar.

TOTS

(Cridant.) Nó!

DORRAS

Al Jordi, *(Senyalant a un de la colla.)* la Filomena li va donar els despatxos, i are les fa amb un d'ells. Aquest altre també ha quedat sense festejar, i des de que aquesta gent son aquí, totes les

minyones estant bojes per ells, com si'ls haguessin donat alguna mala cosa, i gasten un orgull, que ni 'l rei 'ls és bon mosso. ¡Això s'ha d'acabar!

TOTS

Si! (*Cridant.*)

BATLLE

Jo soc una autoritat i no 'm puc comprometre. També m'han demanat per a sortir, i ja'ls he donat permís.

DORRAS

(*Discutint entre la colla.*) Per xò ho fem nosaltres, que si no, veias quin humor tindrem. Hi haurà pinyes de debò.

TOTS

Si!

BATLLE

¿Còm ho arreglarèm?

DORRAS

Priveu-los'ho.

BATLLE

Per la tranquil·litat, tot. Prò diràn que tant aviat dic sí com nó.

DORRAS

¡Diu que ja fa autoritat!

TOTS

Que no cantin.

BATLLE

Doncs, queda prohibit pe'ls forasters.

TOTS

(*Rient.*) ¡Ah, ah, ah! L'hem guanyada.
(*Aplaudint.*)

DORRAS

Are, minyons, ja us en podeu anar. Jo'm quedo a parlar una estona. (*Se'n van tots els joves.*)

ESCENA IV

BATLLE i DORRAS

BATLLE

¿Què m'has de parlar com a Batlle, o com a sogre?

DORRAS

Voldria veure l'Antonia.

BATLLE

Aixís, penjo'l bastó.

DORRAS

Ja m'han dit els pares...

BATLLE

Que demà és el dia de'l prometatje. ¿Estàs content?

DORRAS

Molt? ¿I... ella?

BATLLE

Volguent-ho jo...

DORRAS

Es que m'ha fet moltes pampellugues amb l'ajudant.

BATLLE

Pobre d'ella que s'atrevis.

DORRAS

No se pér que'ls han d'agradar tant aquets
joves escanyolits. Els del poble fem més per casa.

BATLLE

No t'hi enfundis. Ella serà teva.

DORRAS

¿Em deixeu entrar a veure-la?

BATLLE

Ja ho saps, aquí, com a cà'l sogre.

DORRAS

Gracies! (Se'n và.)

ESCENA V

BATLLE, ROC i TRAGINER

TRAGINER

¡Això no pot ser! (Cridant.)

BATLLE

¡Què cridèm!

ROC

¿A mi voler-me treure de casa? ¡Ja he perdut la
tava!

BATLLE

¿Què tens?

ROC

Demanem justícia.

TRAGINER

Si no, ens la pendrem, justícia de pobre.
¡Estem frescos!

BATLLE

¿Què t'empatolles?

ROC

Aquesta gent s'han cregut àmos de'l poble, i tot va en renou per ells.

BATLLE

¿Què ha passat?

ROC

¿Què ha passat? M'han partit el camp pe'l mitj; ja hi tenen els ferros posats i m'amenassen si els toco.

TRAGINER

Gent de fora vingueren que de casa 'ns tregueren.

ROC

Demano justícia.

BATLLE

Ja me n'he enterat amb el senyor Secretari, i aquest me diu que no m'hi puc ficar.

ROC

¿No sou l'autoritat de'l poble?

BATLLE

Diu que és qüestió de'l Jutje de primera instancia. Haurèu d'anar al cap de partit.

ROC

Em volen fer fer gastos; jo ho veig.

BATLLE

El Secretari diu que podeu reclamar amb un intredicte.

ROC

Sí, per afeitar-me, i quant hagi perdut els bous que busqui les esquelles.

TRAGINER

Això es lo que busquen.

ROC

Si no trobo justícia, me l'hauré de pendre.

TRAGINER

Aixís!

BATLLE

¡Ves alerta, perquè son gent d'upa!

TRAGINER

Sembla estrany que'l poble s'ho miri amb tanta paciència.

BATLLE

Bé prou mareja que hi ha; no l'escalfèu més.

ROC

¿Què no l'escalfèm més? Fins que haurèm fet un escarment, no n'eixirèm.

TRAGINER

Fins que'ls escalfèm l'esquena, no'n sortirèm.

ESCENA VI

Dits, JAN i CALMA

CALMA

No't despacientis. Esplica-ho al senyor Batlle.

BATLLE

¿Què passa?

TRAGINER

¡Bona li passa també!

JAN

Ja fa dies que la dòna va marxar amb el sobrestant i encare no ha tornat a casa.

BATLLE

¡Què dius!

TRAGINER

Prou li han ben fregida.

JAN

A veure si podran buscar-la; que torni desseguida per que jo no sé com fer-ho.

BATLLE

¿Però, com ha sigut això?

JAN

No ho sé, jo li deia cada dia: no't freqüentis amb aquest home, et mira d'un modo que no m'agrada. La pobreta no's recelava i prou la devia embruixar.

BATLLE

¡Què dius are!

JAN

Lo que sent. Cada dia al vespre venia. Els tres jugabem a cartes, i crec que a-les-hores ell feia de les seves.

BATLLE

¿Però, com?

JAN

Al-es-hores li donava el mal.

BATLLE

¿Quin mal?

JAN

Oh! jo no sé res més sinó que la van veure eixir de'l poble amb aquell home, i ja no l'he vista més.

ROC

Això no s'habia vist mai.

TRAGINER

Això es un...

JAN

¿Ahont serà ara la pobreta?

BATLLE

Anèm malament.

GALMA

I encare si no fos més que això. Aquí hi ha un trasbals que ningú s'enten. Sembla que per tot hi haigi una revolució. Cada dia balls, disbauxes; les noies van més empolainades, i fan burleta de'ls minyons de'l poble.

ROC

Els jornals s'han apujat, i no's troba un home per un ull de la cara.

TRAGINER

Està clar, com que'ls donen bon sou i 'ls prediquen que'ls amos se fan rics a l'esquena de'ls pobres.

ROC

Les terres quedaràn uns ermots i no donaràn fruits.

TRAGINER

Els queviurers més cars cada dia.

ROC

¡Com que s'atipen tant!

BATLLE

Ja'n menjan de bons talls.

CALMA

Are ja tenim una taberna i corren uns papers dolents que treu-hen molt foc.

JAN

Aquell homenot que li diu-hen el principal, ve cada dia pe'l devant de casa, amb uns ulls com dugues espurnes, i no sé que deu fer que cada vegada se'm posa malalt el bestia.

BATLLE

Son gent de la pell de'l diable.

JAN

Ja ho podeu ben dir. Tot passa com deia l'avi Tenà: «Després que'l poble s'haurà ajupit als forasters, vindrà la terra a devorar-nos».

BATLLE

¿N'estèu segur de lo que dihèu?

JAN

Les proves hi son. ¿I què és aquella cova que han obert al peu de la montanya?

BATLLE

Diu que és per passar-hi 'l carril.

JAN

Sí, prou; per amagar-s'hi les bruixes i 'ls mals esperits.

BATLLE

Ja veig que això no pot seguir; a tot arreu disgustos i rahons.

CALMA

Sembla que'l món vol donar un tom.

ROC

Juntem-nos tots i acabem-ho.

BATLLE

Es que jo no'm puc comprometre.

TRAGINER

Ja ho farem nosaltres.

CALMA

Si no ho fem aviat, ja haurèm begut oli, per que això corra llegua per hora i ja ni ha que diu-hen que aquesta gent son bons, per que d'ensà que son aquí els quartos no van tan escassos com avans.

ROC

Sí, sí; traiem-los de'l poble.

CALMA

Que vaigin a un altre part, nosaltres ja estem bé a casa, i no'ns hi fan cap falta.

BATLLE

Jo no'm puc comprometre.

TRAGINER

Ja'ns arreglarèm nosaltres. Anem.

CALMA

¡I muxoni!

JAN

A mi, que'm torni la Rosa.

CALMA

Tornarem la pau al poble.

(Se senten barrinades. Espant general.)

JAN

¡Mare de Deu Santíssima!

BATLLE

¡Altres vegada!

ROC

Sembla que la terra s'enfonsi.

TRAGINER

Ja's veu, volen ensorrar el poble.

CALMA

No guanyarèm prou per sustos.

JAN

No sé ont soc.

TRAGINER

No'ns acobardim, sinó estem perduts.

JAN

L'avi Tena, prou que ho deia. La fera ja es va engendrant amb el brí d'aquests homes.

ESCENA VII

Dits i PAU (que ve corrents).

BATLLE

¿Què tens? ¿Què passa?

PAU

(Espantat.) ¡No ho sé! Estem perduts. Els carrilaires soterren el poble. ¿Havéu vist com feien saltar les roques? No pot esser que cap home tinga forsa per a tirar-les tant enlaire. Me'n ha caigut una a dos passos, que si 'm toca m'aixafa com una truita.

JAN

¿Això has vist?

PAU

Sí, Jan, sí; fan voleiar les montanyes com nosaltres un palet de riera.

ROC

Això no pot ser.

PAU

Es! I aneu-ho prenent axís a la fresca i veuréu com avants de'l vespre, queda el poble enterrat sota els enderroc de la montanya.

BATLLE

¡Què dius, òre!

PAU

Ho haguesseu vist com jo. Tots plegats no tenim tanta forsa. Han de tenir algún poder.

JAN

¿Ho veièu?

TRAGINER

¡Mala negada!

BATLLE

S'ha de pendre un determini.

JAN

Jo me'n vaig a casa a fer cremar dos ciris cap per avall, a veure si aixís apartèm aquesta gent.

TRAGINER

Això no s'arregla d'altra modo que amb suc de bastó.

ROC

¡Sí, noi! Morta la cuca, mort lo brí.

PERDUT

Anem. (*Se'n van tots.*)

ESCENA VIII

ANTONIA, *aviat* FLORENTÍ

ANTONIA

No he volgut escoltar-lo més. Aquest xicot me pesa com una llosa de plom. I pensar que'm volen encadenar a un ser tant antipàtic. ¡Nó, això mail!

FLORENTÍ

(Surtint.) Antonia!

ANTONIA

Més baix.

FLORENTÍ

¿Què has indagat?

ANTONIA

La nostra desdita,

FLORENTÍ

¡Què dius!

ANTONIA

Demà volen que'm prometi amb l'hereu Dorras.

FLORENTÍ

¡Això no serà!

ANTONIA

Bé ho dius, tú. ¡No pot ser!

FLORENTÍ

¿Tindríes valor per a abandonar-me?

ANTONIA

¿Creus que jo no'm moriria de pena?

FLORENTÍ

Doncs ¿què penses?

ANTONIA

No ho sé, estic capficada.

FLORENTÍ

Digues.

ANTONIA

En aqueixos moments no soc jo qui té de resoldre.

FLORENTÍ

La resolució que s'imposa és terrible, i jo no sé si 'm creuràs.

ANTONIA

¿Quin inconvenient pot oposar-s'hi?

FLORENTÍ

La teva voluntat.

ANTONIA

La meva voluntat és la teva. Ja no'n tinc.

FLORENTÍ

Me dones un raig d'esperansa.

ANTONIA

Vull salvar-me d'aqueix home brutal, a qui se 'm ven per un grapat d'or.

FLORENTÍ

Tinc un recurs.

ANTONIA

¿L'únic que'ns queda?

FLORENTÍ

¿El preveus?

ANTONIA

Com no n'hi ha d'altre.

FLORENTÍ

Doncs no tinc necessitat de dir-ho.

ANTONIA

El comprenc i m'espanta.

FLORENTÍ

Busquem-ne un altre.

ANTONIA

Tot inútil. El pare té paraula dada i voldrà complir-ho.

FLORENTÍ

Doncs la única solució que s'imposa...

ANTONIA

A tu m'entrego. A la bondat de'l teu cor.

FLORENTÍ

¿I en duptes?

ANTONIA

Si en duptés, no'm determinaria. Vaig amb tú a ulls clucs, amb tanta confiança com amb mon pare.

FLORENTÍ

Sí, Antonia; que'l nostre amor es pur com el de'ls angels.

ANTONIA

I no s'ha d'enllotà un solt moment.

FLORENTÍ

Mai!

ANTONIA

Estic resolta.

FLORENTÍ

Digues!

ANTONIA

Jo dec preocupar-me de'l modo d'exir d'aquí; lo demés, corre de'l teu compte.

FLORENTÍ

Està bé. Dignes com eixiràs.

ANTONIA

Se ha d'aprofitar una oportunitat. A la nit vindrán a cantar les caramelles. Jo eixiré al balcó amb la cistella. Això serà la senyal. M'esperes a la porta de'l corral, i la gent distreta sentint la colla, no s'adonará de res.

FLORENTÍ

¡Està bé! Més t'esperaré amb ansia i neguit.

ANTONIA

Doncs, veste'n; que la teva presencia no fes sospitar a ningú.

FLORENTÍ

Estaré preparat.

ANTONIA

Adeu! *(Se'n vá Florentí pe'l foro i Antonia pe'l quarto esquerra de'l espectador.)*

ESCENA IX

DORRAS *(surtint)*

DORRAS

Tot ho he sentit. Les sancs me bullen, i sento que'l coratje i la rabia se 'm pujen al cap. Ella m'enganya; es burla de'l seu pare i estima al ajudant. Quina burla, si a l'hora de'l prometatge

em trobo plantificat. (*Pausa.*) ¡Quina pensada! Fugiràn mentres aquí cantarem les caramelles. Es costum del poble disparar tiros en l'aire, celebrant la festa. ¿Perquè no's poden carregar els fusells amb bala, i en lloc de tirar en l'aire apuntar dret al cap de'ls que fugin? Ningú s'en adonarà. Aquí darrera, el gat esperant a la rata i allí defora la rata 's menjarà 'l gat. Vaja, pit i a l'obra.
(*Surt el Batlle.*)

BATLLE

¿Fins ara has festejat?

DORRAS

Sí. (*Dissimulèm*)

BATLLE

¿Te'n vas?

DORRAS

¡Sí, que la colla m'espera! (*Se'n va.*)

BATLLE

Estic que no sé per quin cap girar-me; si això dura, agafo aquest bastó i 'l trencó pe'l mitj, que ho arregli un altre.

ESCENA X

BATLLE i D. RAMÓN

RAMÓN

Senyor Alcalde; vinc a molestar-lo.

BATLLE

¡Quin mirar més viu!

RAMÓN

Vegi si pot evitar els perjudicis que se'ns causen.

BATLLE

¿Qué vol dir?

RAMÓN

Això no es poble. Es un país incivilisat; si això continua, es impossible adelantar un pas.

BATLLE

Esplíquis!

RAMÓN

Ja'ns han trencat dos pals de'l telegraf i al kilòmetre número 16, han alsat els rails. Avui fem una feina i l'endemà la trobèm desfeta. En fi, la seguritat de'l treball, està aquí a la bona de Déu. Vostè com autoritat m'ha de prestar auxili.

BATLLE

Jò no'm puc comprometre.

RAMÓN

Es que té l'obligació i ho exigeixo.

BATLLE

Parlèm a pams. Jo no sé si vostè té rahó, o bé la té el poble.

RAMÓN

¿De qué?

BATLLE

De moltes coses que passen.

RAMÓN

Vostè dirà.

BATLLE

Què vol que li digui...

RAMÓN

Espliquis. Estic disposat a donar-lí tota mena de satisfaccions.

BATLLE

Miri, jo no hi poso punt ni coma, pero se'n diu-en unes que tenen una mà de blanc. Des de que vostès son aquí, s'ucseeixen unes coses tan extranyes, que vaja no sé com explicar-me.

RAMÓN

Res de particular.

BATLLE

Sí, aviat ho diu.

RAMÓN

¿Què passa?

BATLLE

No sé quines coses han donat a les noies de Vilamorta, que totes estan pe'ls carrilaires, i això, ja ho compendrà, 'l jovent no s'hi conforma.

RAMÓN

Això és de tot arreu, vianda de'l temps.

BATLLE

¡Si fos no més que això! ¿Què ha sigut el fet de la dòna de'l Jan, que ha fugit amb el sobrestant?

RAMÓN

No me'n parli, Quan me'n vaig adonar, punta en blanc li vaig donar els despatxos. Es tot lo que podia fer.

BATLLE

Diu-hen que li va donar alguna cosa.

RAMÓN

Còm?

BATLLE

Sí; vostè ho sabia.

RAMÓN

Ignoro...

BATLLE

El senyor Rector també està molt agraviat.

RAMÓN

Còm? ¿Se li ha fet alguna ofensa?

BATLLE

¡I grossa! D'ensà que son aquí, cap de vostès han complert amb la parroquia.

RAMÓN

Fill, jo amb això no hi tinc jurisdicció. Cada hu és lliure.

BATLLE

¡I encare més!

RAMÓN

Digui, em té intranquil.

BATLLE

Que son uns heretjes.

RAMÓN

¡Senyor Arcalde!

BATLLE

Si, senyor; per que treballen els diumenges.

RAMÓN

La nostra feina és a voltes precisa, i s'ha de treballar per a evitar pitjors mals.

BATLLE

¿I aquest modo de mirar que vostè té? No sap el mal que fa al bestia.

RAMÓN

¿Però vostè creu aquestes coses?

BATLLE

Jo no ho sé. S'en contenen tantes... i lo cert és que passen.

RAMÓN

No sé compendre el perquè de tot això. Quan per tot arreu la idea de un ferrocarril és rebuda amb els braços oberts per que marca un avenç i perfecció pels pobles, aquí es conjuren tots els egoismes i totes les corrupteles d'un passat que agonitza; la rutina i la superstició oposant obstacles al progrés. Per això anem tant bé. Perque per sobre l'esperit de civilització, se interposa sempre la rutina i la ignorancia, la preocupació i l'egoisme. Sembla impossible que una autoritat faci cas de tot això.

BATLLE

Ja veurà; veig que vostès ens han portat un gran trasbals: disgustos per a les families, disbauxes pels carrers, gent que de la nit ne fan dia, i amb tot això el poble's va canviant com una mitja.

RAMÓN

Senyor Alcalde, no'm pensaba que fes cas de semblants patranyes. Estic molt per damunt

d'aquestes murmuracions i no puc perdre 'l temps escoltant-los. Si vostè no m'ampara, me veuré obligat a acudir a la superioritat.

BATLLE

Bé, ja miraré de posar-hi remei.

RAMÓN

Faci-ho prompte, si no vol rebre un disgust.
(*Ramón se'n vá.*)

ESCENA XI

BATLLE; *aviat*, DONYA PEPETA

BATLLE

Si que se'n va enfadat. Aquest home es capàs de fer-ne una de les seves. ¡Vaja uns embolics que'm passen! Si el crec, s'enfadarà 'l poble; si no'n faig cas, no sé lo que 'm passarà.

PEPETA

(*Surtint.*) Deu lo guart, Senyor Alcalde.

BATLLE

Vostè per aquí, senyora mestra.

PEPETA

He sapigut que la colla surtía a cantar les caramelles, i he pensat venir a passar un rato.

BATLLE

Sí, senyora; serà'l primer punt aont cantaràn.

PEPETA

Es molt natural.

BATLLE

Ja sap que de molt gust la rebèm.

PEPETA

Gracies! ¿I l'Antonia?

BATLLE

Estarà per dins atareuada. Com que demà, li participo, fem el seu prometatje.

PEPETA

(*Sorpresa.*) ¿Què diu?

BATLLE

Sí, senyora, amb l'hereu Dorras; ¿eh que és un bon partit?

PEPETA

No sé que li digui. ¿Pero, ella ho sap i ho consent?

BATLLE

¡No faltaba més!

PEPETA

¿N'està ben segur?

BATLLE

Sé que ho vull jo i ja n'hi ha prou.

PEPETA

Però, home; no la sacrifiqui. Si ella no ha tingut valor per dir-li, jo li explicaré. L'Antonia, no's pot casar amb l'hereu Dorras.

BATLLE

Perquè?

PEPETA

Per que estima a un altre.

BATLLE

¿A l'ajudant?

PEPETA

El mateix.

BATLLE

Amb aquest ni pensar-hi; primer...

PEPETA

Què?

BATLLE

Primer la mataria.

PEPETA

Oh! ¿Què diu?

BATLLE

No vull que sigui una perduda.

PEPETA

Es un jove distingit, il·lustrat...

BATLLE

Sí, carregat de cabories com tots aquests car-
rillaires que son una colla de bruixots i heretjes.

PEPETA

¿Vostè també pensa d'aquest modo?

BATLLE

Jo veig les probes; ja veu quin seguit de des-
gracies ens han portat.

PEPETA

No he vist res d'això.

BATLLE

No vulgui negar la llum de'l dia, Tothom està sobresaltat per que fan unes coses mai vistes; 'l poder que tenen sols pot ser obra de'l esperit maligne.

PEPETA

No digui això, home

BATLLE

Ho dic i ho sostinc. ¿Què son aquests estruendos que tot sovint se senten?

PEPETA

Rès; barrinades.

BATLLE

Sí; les roques voleiavan que era un gust. Vegi si un home ni çent, poden fer semblant cosa. Per fer això s'ha d'haber fet pacte amb el diable.

PEPETA

Aquí no comprenen la forsa de la dinamita.

BATLLE

¿Què es això?

PEPETA

Una sustancia que té una forsa inmensa.

BATLLE

Bé; seràn coses de'l diable.

PEPETA

No, home no; és obra de'l progrés de'ls homes,

i tot això 's posa al servei d'una de les ventatjes més grans de la humanitat.

BATLLE

Sí, prou; ja prediquen que'ns volen fer felissos, però lo que fan es segar-nos l'herba sota'ls peus.

PEPETA

¡A quin grau d'ignorancia i supersiició 's troban molts pobles!

BATLLE

No 'ls defensi, per que a vosté ja tot el poble li té l'ull a sobre.

PEPETA

Prou que'n toco 'ls resultats. Cada dia se me 'n van més noies de'l estudi, i tot per preocupació i mala voluntat de tans ignorants.

BATLLE

Es que vosté no vol anar com els altres, i al món s' ha de fer allò: ont sigues, fés el que veigis.

PEPETA

No; mai. Aixís al pais de'ls antropófags, vosté menjaría carn humana.

BATLLE

(*Confús.*) Ah! No ho sé.

PEPETA

No; allà ont hi hagi l'error, combatre'l; ont imperi l'ignorancia, destruir-la; al salvatgisme, oposar la civilitsació; i a la rutina, el progrés; a les tenebres, la llum. Això es la llei de Deu.

ESCENA XII

Dits, CALMA, JAN i aviat DON RAMÓN

CALMA

No guanyarem prou per sustos.

JAN

¡Ai, pobres de nosaltres! ¡Estem perduts!

BATLLE

¿Qué passa?

PEPETA

Diguin!

CALMA

¡Quina desgracia!

JAN

Sí; més grossa que la meva.

PEPETA

Parlin!

CALMA

No se com explicar-ho. Passaba'l traginer amb els matxos per allà hont fan les obres; ha caigut un fil que hi havia a sobre i han quedat morts al acte.

BATLLE

¡Qué dius, burrango!

JAN

El que sentiu.

PEPETA

Seràn els fils de telegraf.

JAN

Allò es una cosa endiablada.

PEPETA

La electricitat.

JAN

Sigui el que vulgui, es veu que al tocar-ho, mata. ¿No veieu com fins los aucellets hi quedan enrabanats? Ahir, mentres el temporal bramaba, treia guspises com si fos una fornal. Sentisiu sempre quina remor fan aquells ferros. Allò no pot ser altre cosa que la veu d'una ànima en pena.

RAMÓN

(*Surtint*) ¡Deu los quart!

JAN

El bruixot.

PEPETA

Deu lo quart.

RAMÓN

Acabo de sapiguer lo que ha passat a un home de'l poble. Digueu-li que no's desesperi, que li indemnisaré 'l perjudici ocasionat.

BATLLE

¡Però, qué és això! Vostès volen acabar amb la paciència de'l poble.

RAMÓN

Es un fenòmen de la electricitat.

BATLLE

No pot tolerar-se més.

RAMÓN

Li pagarèm lo que sigui, i ja pot estar ben content que no hi tenim cap obligació.

CALMA

Els dos unics matxos que tenia.

RAMÓN

També m'han dit que havia pres mal un home.

BATLLE

No'n sé res.

RAMÓN

Porto el botiquí per a si es precis... Com que aquí no tenen metje.

BATLLE

Tenim el saludadó que cura espatllats, aiguallits, corpresos, los que tenen la naurella espatllada.

ESCENA XIII

Dits i PAU, que entra pe'l foro.

PAU

¡Pobre home!

RAMÓN

Are ho sabrèm.

PAU

Ha rebut una patacada i casi no pot caminar.

RAMÓN

¿Aont l'ha tocat?

PAU

De la cama.

BATLLE

¿I qué ha sigut?

PAU

Una roca que li ha caigut a sobre. L'hem trobat estès en el camp.

CALMA

Poseu-li oli de lliris.

JAN

Pe'ls cops, es milló el de llargandaix.

PAU

Tot venint m'han donat pell de serp.

RAMÓN

No's preocupin. Ja'l curarèm.

(Va a obrir el botiquí i treu cotó i una ampolla.)

BATLLE

(Obrint un armari.) Aquí tenen greix de llop.

RAMÓN

Fugin.

JAN

¿Què vol fer?

RAMÓN

Tot això es antiquat. D'aquí vint dies encare aniria coix.

BATLLE

¿Sentiu quina fetor?

RAMÓN

Es l'àcid fénic.

JAN

Em ploren els ulls.

CALMA

Això li farà molt mal.

PAU

Quedarèm empestats.

BATLLE

No vull que tregui més això. Es una matzina.
Vostè vol matar al malalt i apestar la casa.

RAMÓN

Es la cura antissèptica. Remei segur.

CALMA

Per a morir de repent. Que li possin això.

RAMÓN

Demà ja podrà tornar al treball.

(A Pepeta que ho pren i se'n va.)

PEPETA

Dongui'm. Ja ho faré jo, perque cap d'aquestos
ho faria. Ja tornaré.

JAN

Es un estrafalari.

BATLLE

Aquest aire no s'aguanta.

CALMA

¡Vaja una peste!

BATLLE

Ja cal que tregui aquesta mala olor.

JAN

Sembla que un escarabat pudent hagi seguit tota la casa.

RAMÓN

¡Ja passarà!

CALMA

Això es enmatzinar l'atmósfera i no hi han de passar.

TOTS

¡No, no!

ESCENA FINAL

Dits i TRAGINER

TRAGINER

Ja he perdut els estreps i no m'aguanto més.

BATLLE

¡El Traginer!

TRAGINER

M'alegro trobar-lo. Aixís arreglarèm comptes més aviat.

RAMÓN

No cridi, no cridi. Ja he dit al senyor Alcalde lo que devia.

TRAGINER

¡Jo'm faré la justícia!

(Amenasant-lo amb el bastó.)

PÉPETA

Traginer!

TRAGINER

Vostès son uns pillos, uns embustersos.

BATLLE

No't comprometis.

TRAGINER

Qui pert el seu, pert el seny. Oi, que no'l deixaré per vert. Li tinc de trencar el bastó per l'esquena.

JAN

Al cap, com a les serps.

RAMÓN

Calma, senyors.

TRAGINER

¡Sou uns lladres!

JAN

Bruixots.

PAU

Uns mals esperits.

CALMA

I un heretjes.

TRAGINER

Acabèm d'una vegada.

(Abalansant-se demunt d'ell.)

BATLLE

Ah! *(Imposant-se entre'ls dos.)*

RAMÓN

Prou! S'ha empenyat aquest poble idiota en invertí 'ls termes. Al que propaga la veritat, el

tenen per un farsant; al que busca la felicitat de'l poble, el tracten d'egoista; al que desenrotlla els avensos de'l mon, creièu que es un bruixot; la ciencia, obra de'l mal esperit, recurs de'l diable, estratagema de l'infern. Doncs, sí; jo tinc tota la forsa de Llucifer condensada en aquestos ulls que amb una sola mirada puç destruir-vos; tot el foc de'ls condemnats, depositat en aquella mina, que a una ordre meva estallarà, sepultant entre cendres a tot el poble; tota la forsa de'ls mals esperits que giravolten pe'ls ferros elèctrics, atraient el llamp i la tempestat que abrassaràn vostres sembrats i vivendes. El monstre de foc vindrà a devorar-vos al crit imperatiu de la meva voluntat. ¡Ai d'aquell que adelanti un pas! ¡Ai d'aquell que'm fisci la mirada! ¡Ai d'aquell que alsi el bras contra mí! ¡Pas al monstre de l'infern! ¡Pas al Progrés!

TRAGIÑER

Pot més que nosaltres.

JAN

No'l fem enfadar.

BATLLE

Aquest home 'ns domina.

CALMA

Deixe'm-lo, deixe'm-lo.

(Tots li fan pas i ell passa fins a la porta. Tots queden espantats.)

RAMÓN

¡Pobre humanitat! Condemnada a retxasar la marxa de l'avens, per la influencia de la ignorancia i les supersticions; pobre societat caiguda

en els brassos de'l passat, per les lligadures de la enérvant rutina; pobre poble que com el cranc camines a recules, víctima de la superstició. Tu no la vols fruir la vida nova, mes jo vull que la vegis, la compreguis i l'estimis; tu vols tornar al no res, jo vull que creguis i esperis; tu vols tornar a la terra per a podrir-te, i aquest diable vol enlairar-te al cel de la llum, de la justícia i la veritat. (*Se'n vá pe'l foro, mentres cau el teló pausadament.*)

FÍ DE L'ACTE SEGÓN

ACTE TERCER

DECORACIÓ

Estació de ferro-carril. Al fons, un túnel eixint els rails. Al un costat, l'estació amb els aparells telegràfics. Al altre costat portal d'un hort. Darrera, montanyes, arbres, etc. etc. De'l túnel a l'estació, pals i fils telegràfics.

ESCENA PRIMERA

DON RAMÓN, assegut, llegint un diari. CAPATÀS i brigada treballant. El Capatàs anirà dirigint, i'ls homes de la brigada fent lo que indica.

CAPATÀS

¿Ja està apunt?

UN

Sí.

CAPATÀS

Colleu-lo.

UN

Va.

CAPATÀS

Vinyas, treu les pedres de la cuneta.

UN

Vaig.

CAPATÀS

Alerta a pendre mal. Sembleu esbojarrats.

UN

No tinguéu por.

CAPATÀS

Vosaltres netegeu bé la vía, que no hi quedi cap brossa.

ALTRE

Quedarà net com una patena.

CAPATÀS

Quirse, vina amb mi que arreglarèm el demés.
(El capatàs i un altre es fiquen dins de'l túnel.)

RAMÓN

¡Bones notícies! L'humanitat reanima, per tot arreu es propaga el sentiment de llibertat i de progrés. Els pobles morts lluiten en vá contra la vida nova. El cas de Vilamorta es reproduëix a Xina; la superstició i l'ignorancia se subleven contra el pas de la locomotora. El progrés triomfa. D'Amèrica venen els avensos de la electricitat, d'Anglaterra l'automòvil, de Fransa 'l submarí i la direcció areostàtica. L'humanitat comensa a escombrar els obstacles que s'oposen al progrés i recorrent de'l mar a la montanya i de'l camp a la ciutat, inflama el cor de'ls homes i ja comensa la gran crehuada contra les impureses de'l passat. Enlestiu la vostra tasca, fills de'l treball, missatjers de'l progrés, que al avens material porteu l'afany de civilitsació i cultura per tot arreu. Demà al neixer el nou día, amb l'auga matinal, brillarà l'aurora de la vida nova, i Vilamorta, deslliurada de ses preocupacions, naixerà al escalf de les conquestes de'l progrés.

UN

¡Això queda ben estacat!

(Surt el Capatàs.)

CAPATÀS

¿Còm està la cuneta?

UN

Ja no hi queda res.

CAPATÀS

Don Ramón, vegi si li està bé tot.

RAMÓN

(*Investigant.*) A veure. Està bé. Aquí no s'hi veu-hen mans berroeres. Això acusa un treballador intel·ligent. La pendent marcada en el plànol està feta per mà de mestre.

CAPATÀS

Hi té gust el Quirse. Allà ont possa la mà, s'hi coneix.

RAMÓN

Aixís m'agrada. Cada hu deu posar en el seu treball, més que l'esfors material, les primícies de l'enginy, de'l gust i de l'intel·ligencia. El treball de'l passa-volant, es obra morta, sense atractiu de cap mena.

CAPATÀS

Ell hi disfruta quan trevalla.

RAMÓN

¡Aixís té d'esser! Quan al obrer se li exegeix l'esfors corporal sense donar-li temps d'entrar a la perfecció de l'obra, resulta una operació purament bestial, i'l treball es una dura pena que tothom retxasa, mes quant se li demana el concurs de l'enginy i la intel·ligencia, es quan s'identifica en sa feina, la perfila i retoca i s'emba-

daleix amb ella, a-les-hores el treball es la manifestació esplèndida de la vida, es el goig suprèm de la existencia humana.

CAPATÀS

Vosté sempre es un artista.

RAMÓN

¡Això mateix! Qui vol esser un pintor i desitja pujar a l'alsaria de'ls mestres; qui vol esser fuster i pretén construir bastiments perfeccionats. En l'art més elevat, com en l'ofici més humil, hi entra per part de l'operari l'afany de perfecció que ennobleix a totes les ocupacions per modestes que sien; mes si per exigencia de l'egoisme s'obliga a l'obrer a la febre productora, sens donar-li temps per que sa intel·ligencia 's pari a contemplar sa obra, fan de l'home una bestia, de'l treball intel·ligent, un producte bestial, i lluny de l'estímul be'l aborrimment i'l cansanci.

CAPATÀS

¡Vosté es massa bò, Don Ramón!

RAMÓN

No, si acàs massa poc. Faig per ells lo que voldria que fessin per mi els altres si'm trobava en el seu cas.

CAPATÀS

Si! Pero... vosté els hi té masses consideracions, i n'hi há que li son molt ingrats, ja ho sab vosté.

RAMÓN

¿I quina culpa hi tenen els pobres, a vègades?
¿Per ventura han tingut temps de cultivar ses

condicions morals, condemnats al treball casi des de que eixiren de'l pit de sa mare?

CAPATÀS

N'hi há que tot s'ho gasten, i al dissapte ja fan canet i net.

RAMÓN

¿I quí'ls ha donat habits d'estalvi i economia?
¿Voleu per ventura que broti la fruita si l'arbre no s'assahona?

CAPATÀS

¡Ja es veritat! Pero un, avegades, acaba la paciència i...

RAMÓN

Tornar-la a comensar. Quantes voltes cansats de'l tracte, estragats de l'esfors abandonarien el treball, pero si no hi há treball no hi ha pá, i l'espectre aterrador de la fam i la miseria els carrega de paciència acotant-se al jou de la esclavitut.

CAPATÀS

Esclavitut? No tant.

RAMÓN

Tu'ls tires una paraulada, una ofensa d'aquelles que penetren a l'ànima ¿i que? Res, tenen de fer el sor per no perdre la feina; en cambi, tu t'ofens per una mirada; per una paraula mal compresa els despatxes i queden sense feina i sense pá. Dignes si això no es esclavitut. No es lligar-los de peus i mans, pró es pitjor.

CAPATÀS

¡Ell son ben lliures!

RAMÓN

¡No tant! Posa l'aucell ont no tinga aire per a respirar, i no es lliure, per que s'esfixia; treu el peix de l'aigua, i inevitablement te de morir-se; aixís el pobre sense assegurar-li el dret a la vida, te l'amienassa de faltar-li el pà de cada día. Ara digues-me, si el que l'egoisme el posa en el càs de subjectar-se a les seves exigències o morir-se de gana, pot dir-se que gosa de llibertat.

CAPATÀS

Amb vostè no s'hi pot discutir. Per més que un vulgui contestar-li, no sap com fer-ho.

RAMÓN

No'm facis la contra i menys amb les obres. Aquell que té un càrrec de superioritat sobre d'altres, té igualment una responsabilitat immensa. ¡Es tant curta la vida per a afligir-la! ¡Es tant hermós contribuir a la felicitat de'ls altres! ¡Què més felicitat que veure's rodejat de gent contenta i alegre! Jo no sé compedre com hi ha homes que gossen amb el sufriment d'un altre; que espíen so sprojectes per anular-los; que funden sa prosperitat en la ruina de'ls altres; que's fan rics fent pobres als demés, que están contents d'esser bornis mentres els demés si-enin cegos; no, això es una aberració de la intel·ligència humana, i'ls que aixís obren, o son uns criminals que mereixen un presidi per casa, o pobres orats que deu tancar-se en les celdes d'un manicomi.

CAPATÀS

Estèm molt lluny d'aqueix temps que desitja.

RAMÓN

¡No tant com sembla! ¿Qui'ls havia de dir als nostres besavis, que arribaríem a un grau de progrés com el d'are? Si tornaven a la vida quedarien meravellats. El progrés material ha portat en cent anys una transformació inmensa. Les revolucions polítiques han canviat per complert l'estat de'l mon; a l'avens material i al progrés polític, seguirà inevitablement la transformació econòmica. ¡Sembla que era ahir quan es vá conseguir la emancipació de'ls esclaus de la gleba; es de'ls nostres temps la llibertat de'ls negres; obra inevitable de'l demà serà la llibertat de l'esclau modern.

CAPATÀS

No ho veurèm nosaltres.

RAMÓN

No es probable. Pero mentres esperèm la nova aubada social que farà de tota la humanitat una germanó de pau i amor, endolcim els dols i penes d'aqueixos desventurats que en la horrible lluita per la vida, no troven ni un consol, ni una esperança. Pero deixem-nos are de coses. (*Cambiant de tò.*) ¿Està tot llest?

CAPATÀS

¡Sí, senyor!

RAMÓN

¡Doncs a plegar!

CAPATÀS

Molt bé. (*Toca un pito.*) ¡Apa, llestos!

UN

¡Santa paraula!

(Van eixint de la mina carrilaires.)

CAPATÀS

¡Ha faltat el Perdut!

RAMÓN

¿Qué s'haurà fet?

CAPATÀS

No n'he sabut res.

RAMÓN

Com en Florentí.

CAPATÁS

Deuria poguer escapar amb ella.

RAMÓN

Ho dupto, perque en un sant-i-amén varen ocupar les afores.

CAPATÀS

(Dirigint-se als homes de la brigada.) ¿Aont aneu?

UN

Al poble.

RAMÓN

El poble està excitat i es de temer una salvatjada. La fugida de'n Florentí amb la filla de l'Alcalde, ha fet rebassar la indignació d'aquesta gent. Millor seria que entressiu a la casa de la mestra i deixesseu passar el temporal.

UN

Es que'ns els menjariem a tot plegats.

RAMÓN

No vull que hi hagi un dia de dol. No provo-
queu a ningú.

UN

Muts, i a la gabia.

(Se'n van tots, menys don Ramón.)

ESCENA II

RAMÓN i DONYA PEPETA

RAMÓN

¡Donya Pepeta!

PEPETA

Estic fadigada.

RAMÓN

¿Sab alguna cosa?

PEPETA

No he pogut aclarir res.

RAMÓN

¿I en Florentí?

PEPETA

Com l'Antonia. Ningú'n sap res. Amb el so-
roll de'ls tiros van desapareixe i no se'n sap una

paraula. Jo temo que no'ls hagin mort i ocultin els cadàvers.

RAMÓN

Calli, donya Pepeta. No crec semblant cosa.

PEPETA

Jo, sí. Em trovaba ahir vespre a casa de l'Antonia, quan aquesta va desaparèixe, i als primers tiros ja vareig mal pensar per les paraules que m'havia dit l'hereu Dorras, puig tenien molta malícia.

RAMÓN

¿Vostè creu...?

PEPETA

Que no feien salva, no, sino que tiraven dret, al blanc.

RAMÓN

Si fos aixís, s'hauria vist rastre per algún punt.

PEPETA

Bé ho sembla, pero si fossin vius també se'ls hauria vist.

RAMÓN

Potser tinguessin temps de fugir.

PEPETA

¡Deu meu, que es trist el dupte!

RAMÓN

¿I el poble està agitat?

PEPETA

A cada instant augmenta.

RAMÓN

¿Contra nosaltres?

PEPETA

Clà, pero principalment contra 'ls dos. Oh, jo crec que si'ls trovessin, els arrossegarien.

RAMÓN

¿I el pare?

PEPETA

Està furiós. No se li pot parlar.

RAMÓN

¿Li sembla que perillen?

PEPETA

Molt.

RAMÓN

A veure si passarà algún desfet.

ESCENA III

Dits, BATLLE, PAU, JOAN, ROC i TRAGINER

BATLLE

¡Senyora mestra!

PEPETA

Ell. ¿Què se li ofereix?

BATLLE

S'ha de fer un visori a casa seva.

PEPETA

Còm? Sospiten?

BATLLE

En lloc la trovèm, i a un punt o altre deu estar.

PEPETA

Entrin per la part de'l hort, no hi tinc cap inconvenient.

JAN

Jo no hi entro. Aquesta es la casa de'ls dimonis.

PAU

També 'm quedo.

BATLLE

Entrém.

PEPETA

Sí, entrin, entrin.

RAMÓN

Jo l'acompanyo.

PEPETA

Gracies.

(Entra donya Pepeta i don Ramón, junt amb el Batlle, Roc i el Traginer; aquets, al entrar, es persignen.)

ESCENA IV

JAN i PAU

JAN

Ja has fet bé; qui no vulgui pols, que no vaigi a l'era.

PAU

¿Vols dir que fins l'autoritat perilla?

JAN

Aquets homes no temen a Deu, ni al diable.

PAU

Tenen uns pensaments endiablats.

JAN

¿No veus quines obres que han fet?

PAU

Prou que ho veig i n'estic espantat.

JAN

Veias per què han de servir aquets ferros.

PAU

¿I això? (*Senyalant el túnel.*)

JAN

Es una cova. No m'hi ficaria per res de'l món.

PAU

S'hi sent un soroll... ¿Es el vent?

JAN

Ca, home. El brugit de gent endemoniada.

PAU

Casi agafo por.

JAN

No fà gaire goig.

PAU

Es una boca oberta en les entranyes de la terra.

JAN

Sembla que se'ns vol menjar.

PAU

Apartem-nos.

JAN

Sí, que fins xucla com si fos un gorc.

PAU

¿Veus com ens mira?

JAN

Pobre de'l que hi entri, mai més se'n cantarà gall ni gallina.

PAU

¿Sents quin soroll?

JAN

Massa que'l sento.

PAU

Calla, calla.

JAN

¿Qué mires?

PAU

Una llumaneta.

JAN

Aont?

PAU

A dins

JAN

Sí, ara.

PAU

¿Veus com es belluga?

JAN

I vé cap a nosaltres.

ROC

Ja s'acosta.

JAN

Les cames em fan figa.

PAU

Fugim.

JAN

No tinc forses.

PAU

Mira, un fantasma.

JAN

Sí, sí. ¡Verge Santíssima, ajudeu-nos!

PAU

¿Qué li dirèm?

JAN

Tinguessim aigua beneita, el faríem fugir.

PAU

Vé per nosaltres.

JAN

¿Qué farèm?

PAU

Diguèm una oració.

JAN

Mira'l.

PAU

Ja es aquí.

ESCENA V

*Dits i PERDUT, que surt de l'interior de'l túnel amb una
llinterna encesa.*

JAN

¿Qué volèu, en nom de Deu?

PAU

¡Tingueu-nos pietat!

PERDUT

¿Qué feu aquí? Sembleu uns prega-Deus.

PAU i JAN

¡El Perdut! (*Admirats.*)

PERDUT

Soc jo.

JAN

¡Com s'ha tornat!

PAU

Quin susto 'ns habeu donat.

PERDUT

Com que per tot veieu visions.

JAN

¡Ai, respiro!

PERDUT

Havem d'esquilar-vos el clatell, que ja hi teniu massa llana.

PAU

Sempre 'ns diu el mateix.

PERDUT

¿No veieu que sembléu dones? ¿Encare creieu amb els mals esperits?

JAN

No te'n burlis.

PERDUT

¿Saps qui és el mal esperit?

JAN

¿Qué'l coneixes?

PERDUT

Prou.

JAN

¿Qué és?

PERDUT

Un dia sense pá; això es el mal esperit.

JAN

De tot fas mofa i escarni.

PERDUT

De les vostres falornies, sí.

JAN

Veste'n rient, ja veuràs com acabaràs.

PERDUT

Com els altres. de panxa en l'aire i cantant el gori gori. Es a dir, no sé si'n vindrán gaires de capellàns al meu enterro.

PAU

Ets un mofeta.

PERDUT

(*Apart.*) Indaguèm. (*Alt.*) A veure, ¿còm es que us estiguèu aquí?

JAN

Hem vingut amb el Batlle.

PERDUT

¿I ont és, are.

PAU

Aquí dins.

PERDUT

¿Què hi farà?

JAN

Passa un visori.

PERDUT

¿I això?

JAN

Busquem a l'Antonia.

PERDUT

(Ola). ¿I doncs, que encare no l'han trobada?

JAN

No pas encara.

PAU

¿A on s'haurà amagat?

PERDUT

Veias, què sé jo.

JAN

La busquem de casa en casa, i nó's presenta.

PERDUT

L'hauréu de pescar amb un cerca pous.

PAU

Ja farém una bona tramada.

PERDUT

¿Qué projectéu?

PAU

Res, res.

PERDUT

Es que vull saber-ho.

JAN

Jo no ho diré pas.

PERDUT

¿Que no ho diràs? Si no m'espliquéu les intencions de'l poble, aquí, lligats com un Cristo, vos tanco dins d'aquesta cova a fer companyia als diables.

JAN

¡Per l'amor de Deu!

PERDUT

Parla.

JAN

Ja t'hò diré. No'm toquis.

PERDUT

¿Qué projectéu?

JAN

Fer un gros escarment.

PERDUT

Còm?

JAN

No deixant pell ni ós de cap de vosaltres.

PERDUT

¡Pobre d'aquell que s'atreveixi a tocar un pel de roba de'ls carrilaires!

PAU

No ho volèm fer pas nosaltres.

PERDUT

¿Doncs qui?

PAU

L'hereu Dorras.

PERDUT

¿I ningú més?

PAU

I tot el poble.

PERDUT

Probeu-ho, i us ne penediréu.

JAN

Sí, veias qui'ls ho pot fer entendre.

PERDUT

Vosaltres mateixos.

JAN

En Dorras l'ha jurada, i tothom el segueix.

PERDUT

En Dorras es un mal home, i no se'n ha de fer cabal.

JAN

Tots el creu-en.

PERDUT

Per que son uns babàus. Prò, ¡ai de'l que s'atreveixi!

JAN

No, no; per nosaltres ja pots estar tranquil.
¿Oï, Pau?

PAU

Sí; nosaltres no hi farem ni bé ni mal.

PERDUT

Val més aixís, perquè sinó, no us arrendo la ganancia. Are ja us en podéu tornar.

JAN

¿No'ns passarà rès?

PERDUT

Estiguéu tranquils.

(Mutis.)

ESCENA VI

PERDUT

Es precis avisar a don Ramón o a la senyora Mestra. Si registren a casa me'ls trobaran i no sé lo que passarà. Ells surten, deixa'm amagar al túnel.

(Se'n entra al túnel.)

ESCENA VII

DON RAMÓN, DONYA PEPETA, BATLLE,
ROC i TRAGINER

PEPETA

¿Se'n ha convensut?

BATLLE

Sí, senyora. Acabaré per desesperar-me.

ROC

¿A on rediable s'hauràn amagat?

TRAGINER

Aixó és com buscar una agulla en un paller.

BATLLE

No reposaré fins a trovar-la. Seguirem casa per casa.

RAMÓN

No's desesperi. Florentí es un bon xicot i sabrà respectar-la i fer-la felis.

BATLLE

No me'n parli, per que faria un disbarat.

RAMÓN

Comprenc el seu mal humor, però jo li asseguro que la seva filla no serà cap desgraciada.

BATLLE

Lo que m'ha fet, no te perdó de Deu. Tampoc en tindrà de mi.

RAMÓN

No tant.

BATLLE

O serà de l'hereu Dorras, o al convent.

ROC

No sé pas si la voldria l'hereu Dorras, després de'l passat. ¿La voldries tú?

TRAGINER

Ja veurèu, Roc, jo no m'embolico.

BATLLE

Anem, anem seguint aqueix camí de la amargura.

(Se'n van el Batlle, Roc i Traginer.)

ESCENA VIII

RAMÓN i PEPETA

PEPETA

¡Pobre pare!

RAMÓN

Cert que fa llàstima. Prò també es de planyer la filla, a qui vol casar per forsa.

PEPETA

No'm creia que l'Antonia tingués valor per una resolució tan extremada.

RAMÓN

Posada entre l'espasa i la paret, entre en Dorras o 'l Florentí, la elecció no era duptosa.

PEPETA

Sí; ¿peró fugir amb ell?

RAMÓN

Vosté fou sa mestra, i encare no la coneixia prou. El cor s'ha sobreposat al cap, la passió la coneixement, i ha passat el que s'acostuma en semblants cassos.

PEPETA

Quan ella m'ho và comunicar, vaig quedar freda. No me'n sabia donar compte. La resolució era ferma, pro no'm creia que tingués valor per a fer-ho.

RAMÓN

Doncs ja està fet, i no hi hà que donar-hi voltes.

ESCENA IX

Dits i PERDUT

PERDUT

¡Don Ramón!

RAMÓN

Tú?

PEPETA

El Perdut.

RAMÓN

¿Còm es que no has vingut al treball?

PERDUT

Escoltin. (*Parlant baix.*)

RAMÓN

Quin misteri.

PEPETA

Ell ho sabrà.

PERDUT

Son a casa.

RAMÓN

Còm?

PERDUT

Sí.

PEPETA

¿L'Antonia?

RAMÓN

¿En Florentí?

PERDUT

Tots dos.

RAMÓN

¿Còm es això?

PERDUT

Quan ahir cantaven les caramelles, jo voltava pe'l barri. De prompte veig al Florentí i l'Antonia que fugien perseguits per fortes descargues de fusell. Anaven com alelats, les bales rebotaven per les pedres; ja'ls veia morts. Segueixo, els agafo pe'l bras i els entro a casa.

PEPETA

¿Els van tocar?

PERDUT

No. Và esser un voler de Deu.

RAMÓN

Gracies, Perdut.

PERDUT

¿I are què faig?

PEPETA

Diguéu.

PERDUT

Per tot arreu busquen i temo que vindrán a casa. L'hereu Dorras porta males intencions, i si els troben, lograrà que'l poble en faci una de les seves. Jo pensava portar-los aquí.

RAMÓN

¡Donya Pepeta!

PEPETA

Aquí ja s'han convençut que no hi eren. Feu-los venir, però que ningú els vegi.

PERDUT

¿Li sembla? (*A don Ramón.*)

RAMÓN

Molt bé.

PERDUT

Doncs mans a l'obra.

RAMÓN

Sobretot, astúcia.

PERDUT

Ja m'enginyaré. (*Se'n và.*)

ESCENA X

PEPETA i DON RAMÓN

PEPETA

Per fi respiro.

RAMÓN

El Perdut và salvar-los.

PEPETA

Al menys sabem que no'ls ha passat cap desgràcia. ¿I què farem amb ells?

RAMÓN

De moment, salvar-los, sustreure'ls de'l furor d'aqueix poble.

PEPETA

¿I l'honor de la pobre Antonia?

RAMÓN

Florentí es un caballer. Ell la farà sa esposa.

PEPETA

Aixís, estic disposada a tot, per que l'estimo com si'm fos filla.

RAMÓN

Entretant, entrem per a esperar-los.

PEPETA

Estic amb ansia.

RAMÓN

Confio amb la llestesa de'l Perdut. (*Se'n van.*)

ESCENA XI

DORRAS, amb un fusell

Tota la nit vetllant, dematí i tarde regirant per veure si trobém el rastre. Com un llop assedegat vaig d'una part a l'altra i no se'n veu un fil de roba. El somatèn alsat, anant pe'ls afraus i vernedes, i tampoc. ¿Què haurà sucsehit? Malai-da casa d'on surten totes les desgracies de'l poble. Aixís un llamp destrossés els fonaments enterrant-hi amb ells la gent dolenta que aixapluga. Aném seguint i buscant, sempre buscant, a veure si ha quedat satisfeta ma venjansa.

(*Se'n và.*)

ESCENA XII

ANTONIA i FLORENTÍ

FLORENTÍ

Estem sols. Estem a salvo, vida meva. Cap ànima viventa 'ns haurà vist.

ANTONIA

¡Quantes engunies!

FLORENTÍ

Antonia! Valor i acabarém amb tantes penes.

ANTONIA

No me'n falta, però 'm sento fadigada, rendida i abatuda.

FLORENTÍ

Amarga ha sigut la jornada, pero endolsada amb ta companyia, ni he temut els perills, ni he percibit els sufriments, ni he plorat les contrarietats.

ANTONIA

¿Ets amb mí tan felis?

FLORENTÍ

Per què no dir-ho. La mateixa mort que aquí vingués amenant-me, no'm distreuria d'aqueix colòqui amorós, no interromput des de ahir a la nit; ni el mateix sol que'ns inundés amb sos raigs esplendorosos, m'encantaríen tant com el brill de'ls teus ulls que'm deixen absort i estàtic.

ANTONIA

Si tant m'estimes, jo seré la dòna més venturosa de la terra, per qué no mes vull que'l teu amor, no somnio amb altra esperansa que ser teva per tota una eternitat, no apagant ja mai el foc que aquí dins per tu crema. (*Senyalant el cor.*)

FLORENTÍ

No he de gosar amb altra cosa que amb correspondre't. No he de tindre altra satisfacció que veien-te dltxosa. Aixís et demostraré tota la grandesa de'ls meus sentiments.

ANTONIA

Jo t'ho agraeixo, i ja veus que per ma part he fet més de'l que podia, abandonant ma casa, mon pare i deixant la meva honra a que la arrossequin per aquets carrers les llengues viperines de la murmuració.

FLORENTÍ

El teu bon nom i ta fama quedaràn intactes, immaculats, sense taca. Rès podrán contra ella la malavolensa de la gent ni la crítica despiadada.

ANTONIA

No es possible fer callar les males llengues.

FLORENTÍ

Les ofegarèm amb la exemplaritat de la nostra conducta, amb la correcció de nostres costums, amb la mútua confiança i eterna harmonia de'ls nostres cors.

ANTONIA

Aixís, Florentí. Aixís m'alentes, robusteixes mes conviccions, i 'm sento noves forces.

FLORENTÍ

Els dos junts pelegrinarèm pe'l mon de la dita, deixant per tot arreu rastre abundós de felicitat i ventura; buscant l'ideal de la vida, trovarèm la realitat esplendorosa.

ANTONIA

Tu investigant els coneixements de la humanitat, escorcollant els secrets de la naturalesa, adelantant cada dia un pas més pe'l camí de la veritat; jo alentàn ton esperit, impulsant els entusiasmes i cubrint de flors i caricies els jorns de ta existencia.

ESCENA XIII

*Dits i DORRAS, sorprenent-se al veure'ls i amagant-se.
Després PERDUT*

DORRAS

Els?

FLORENTÍ

Sempre vull que'm parlis amb aquesta dolça harmonia que m'atrau i sedueix.

DORRAS

(Els tiros d'anit, no han fet blanc. Son vius i s'estimen.)

ANTONIA

Entrèm, que tinc por.

FLORENTÍ

¿Qué tens?

ANTONIA

Negres pressentiments.

DORRAS

(¿I s'escaparan? ¿Per què tinc l'arma?)

FLORENTÍ

M'agrada tant estar sol.

DORRAS

(Valor.) (*Dorras apunta i apareix Perdut, agafant-li el fusell.*)

PERDUT

¿Què vols fer, miserable?

ANTONIA

Oh!

DORRAS

Deixa'm estar.

FLORENTÍ

Cobart. (*Veient-li l'acció.*)

PERDUT

Porta l'arma. (*Forsejant amb Dorras.*)

DORRAS

No vull, tinc de venjar-me.

PERDUT

Mira que t'arrenco la gorja. (*Prenent-li el fusell.*)
Aixís. (*Satisfet per haber-li pres.*)

DORRAS

Buscaré ajuda. (*Amb rabia reconcentrada.*)

ESCENA XIV

Dits, DON RAMÓN i PEPETA

¿Qué ha sigut això?

PEPETA

Estic aterrada.

FLORENTÍ

¡Don Ramón!

ANTONIA

¡Senyora Pepeta!

RAMÓN

Florentí! (*Abrassant-lo.*)

PEPETA

Antonia! (*S'abrassen i ploren.*)

PERDUT

Aquell tigre, que volia matar-los.

PEPETA

¡Quant m'has fet sufrir!

RAMÓN

Me tenies intranquil.

DORRAS

Ah! No us escaparéu. El poble està voltat. Casarèu la fera al cau i la venjansa serà terrible.

(*Fugint corrents.*)

PERDUT

Don Ramón, es precis pendre una determinació. El poble està amotinat, i al sapiguer que aquí hi há la Antonia pendrà forta venjansa contra tots.

PEPETA

¡Deu meu!

RAMÓN

¿Qué fem? ¿Es possible fugir?

PERDUT

Tots els voltants estàn vigilats. No s'escapa ni una rata.

RAMÓN

Una idea. Juguèm l'última carta. Devant d'un poble imbècil, l'espectacle de la grandiositat, pot amilanar-lo. Fem que 'l Progrès faci el miracle.

(*Se'n và al aparato telegràfic i el fa funcionar.*)

PERDUT

¿Qué farà?

ANTONIA

Perdònim! (*A Pepeta.*)

PEPETA

No la faci una desgraciada. (*A Florentí.*)

FLORENTÍ

Tant com aspiro a la meva ditxosa ventura.

RAMÓN

¡Tinc confiança!

PERDUT

¿Qué fem?

RAMÓN

Acabar d'una vegada amb la foscor de tantes intel·ligències; imposar d'una volta amb una exteriorisació sorprenent, la nostra voluntat.

PERDUT

¿I salvarèm als dos?

RAMON

Veurèm!

PERDUT

Estèm engabiats.

PEPETA

Quina gentada.

PERDUT

Sentiu?

ANTONIA

¡Pobre de mí!

FLORENTÍ

Venen per nosaltres.

PERDUT

Vendré cara la vida.

RAMÓN

¡Tots a dins! Tinguèm prudència.

PEPETA

¡Verge Santa! Salvèu-nos! Muxoni!

(Entren a dins. Queda en escena Don Ramón sentat davant de'l aparell, tancant la porta. Don Ramón fa funcionar el telegraf.)

ESCENA XV

DON RAMÓN, PERDUT, DORRAS, ROC, PAU,
TRAGINER *i poble.*

DORRAS

¡Son aquí!

ROC

La casa malehida

TRAGINER

Estaballèm la porta.

RAMÓN

Silenci! (*Pe'ls de fora.*) Ja contesta, vindrà.
(*Per lo de'l telefòn.*)

DORRAS

No! Detura't.

PAU

¿Doncs, qué 'm de fer?

TOTS

¡Qué morin!

ROC

No ha de quedar un juheu per mostra.

DORRAS

¡Sí, ni un! I el càstic ha d'esser com el de'ls
condemnats al infern.

ROC

Cremats, i ventarèm les cendres.

DORRAS

Sí! Voltèm la càsa de foc que no'n pugui escapar cap. Que no'n quedi un fil de roba.

TRAGINER

¡Llenya, minyons!

(Varis de'l poble junt amb en Dorras se internen dins les montanyes, tornant amb arbres i rames que van colocalant al voltant de la casa.)

RAMÓN

(Als de dins.) Conteniu-vos, sinó estem perduts.

ROC

Arrasèm la casa.

TRAGINER

El que s'escapi que també tinga la mort segura.

DORRAS

Foc, sense compasió. Poble de Vilamorta, a la venjansa.

(Surt amb una branca encesa, que tira demunt el pilot de llenya que rodeija la casa i s'encén.)

PERDUT

No vull contenir-me.

RAMÓN

Un moment.

DORRAS

Ah! Antonia, ara me la pagues.

ROC

La gent de'l infern, al infern tornen.

TRAGINER

Si fan còses tan miraculoses, que apaguin
amb una bufada aquestes flames.

PAU

Tota la forsa de'l diable no 'ls salva de'l foc.

DORRAS

Ah! Com goso amb la seva agonia

TRAGINER

¡Morin els heretjes!

ESCENA XVI

Dits i JAN, esglaiat.

DORRAS

¿Què vol aquest?

ROC

¿Què passa?

JAN

¡Fugim, fugim! No hi ha salvació per a no-
saltres!

TRAGINER

¿Què enraones, cobart?

JAN

Estèm perduts.

DORRAS

Deixèu-lo.

ROC

Qué parli.

TRAGINER

Digues.

JAN

He vist la fera. Ve cap aquí, traspasant boscos i singleres, corrent com un llampec, traient foc i fum per tot arreu.

ROC

¡La veu del avi Tena!

JAN

¡La mateixa!

DORRAS

No'm feu riure.

JAN

No riguèu, nó; ja sentirèu els udols de la bestia que per tot ressonen. Aviat la veurèu com un gegant ferèstec que tot ho traspassa, trepitjant els sembrats, engolent-se les persones i derrocant els casals de Vilamorta. Sentiu?

(Se sent un ruidó imitatiu al tren.)

DORRAS

¡Això es un somni!

(Don Ramón, surtint.)

RAMÓN

Nó! ¡Es la realitat! Mirèu-lo!

(Apareix al llarc de'l túnel la locomotora avansant pausadament. Van fugint per les montanyes els de'l poble, i surten els carrilaires, apagant el foc.)

TOTS

Fugim! Fugim!

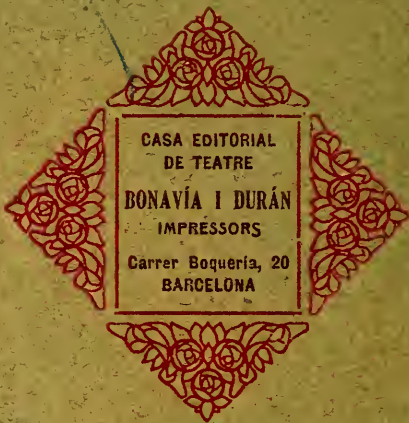
RAMÓN

Es el monstre que arriba amb tota sa mages-
tat i grandesa, aixordant montanyes i planuries,
xisclant com un mal esperit, cridant a judici
final la vida vella. Es la llum de la ciencia que
dissipa les tenebres, i fugen a sa presència, la
rutina i l'ignorancia, la superstició i l'egoisme;
es la *vida nova* que sepulta en la tomba de'l oblit
les reminències de'l passat. (*Florenti i Antonia*
pujen dalt la locomotora.) Marxèu, i aneu pe'l
món pregonant l'esplendorós pervindre. ¡Avant
i sempre avant!

(*La locomotora marxa. Cau el teló.*)

FI DE'L DRAMA

CASA EDITORIAL
DE TEATRE

BONAVÍA I DURÁN
IMPRESSORS

Carrer Boquería, 20
BARCELONA